

شرح دعا

اللَّهُمَّ كُنْ لِي وَلِيًّا

اللهم لو كنت امة
الحسن

صَلُّوا عَلَيَّ وَعَلَىٰ آٰلَائِي

فِي بَرَةِ السَّاعَةِ وَمَا صَرَ
وَفِي كُلِّ سَاعَةٍ وَمَا عَدَّ عَنَّا
وَلَيْتَ وَحَافِظًا وَوَلِيًّا

مَنْ تَكُنِي أَرْضَكَ طَوْعًا

وَتَمَعِدْ فِيهَا طَوْلًا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

انتشارات سبط النبي

مرکز بخش: قم - خیابان صفائیہ، کوچہ ممتاز، کوی فتحی، شماره ۱۷ و ۱۹
تلفن: ۴ - ۷۷۴۵۰۷۳ فاکس: ۷۷۴۵۰۷۵ همراه: ۰۹۱۲۵۵۳۳۴۱۱
کدپستی: ۱۱۳۳ - ۳۷۱۵۳

شرح دعای اللہ کل لولیک

مؤلف : محمد رضا فوادیان

ناشر : سبط النبی ﷺ

چاپ : اول / ۱۳۸۷

تیراژ : ۵۰۰۰ نسخه

قیمت : ۹۰۰ تومان

شابک : ۷ - ۰۴ - ۵۲۴۰ - ۶۰۰ - ۹۷۸

شرح دعای
اللهم

این اثر ابتدا به صورت مقاله در موسسه آینده روشن

تهیه و تنظیم گردید و از نظرات اساتید محترم حجج

اسلام آقایان پورسید آقایی، آیتی، حائری و محبتی

رضایی بهره مند شد.

دوست محترم، خدمتگذار بنیاد مهدی موعود (ع)

آبادان جناب آقای مسعود دریس قبول زحمت نموده و

با مقدمه ای زیبا این اثر را تقدیم منتظران نموده است.

فهرست عناوین

- مقدمه ۹
- دعا برای سلامت امام زمان علیه السلام ۱۵
- فوائد دعای سلامت ۱۷
- ۱- رفع بلا ۱۸
- ۲- جلب عنایات ۲۰
- ۳- تعجیل فرج ۲۱
- پیشینه دعا برای سلامت امام زمان علیه السلام ۲۳
- منابع دعای سلامت ۲۶
۱. ثقة الاسلام محمد بن یعقوب کلینی رحمته الله ۲۶
۲. شیخ الطائفه محمد بن حسن طوسی رحمته الله ۲۷
۳. محمد بن جعفر مشهدی حائری رحمته الله ۲۷
۴. علی بن موسی بن طاووس حلی رحمته الله ۲۸
۵. شیخ تقی الدین ابراهیم الکفعمی رحمته الله ۲۹

۶. الشیخ حسن بن سلیمان الحلی رحمۃ اللہ علیہ ۳۰
- سند ۳۰
- مقدمه دعا ۳۷
- متن دعا ۳۹
- «اللهم» ۴۲
- «کن» ۴۳
- الف) در حق خود ۴۳
- ب) در حق دیگران ۴۴
- «لولیک» ۴۶
- «الحجة بن الحسن» ۴۹
- «صلواتک علیہ و علی آبائہ» ۵۲
- سرّ صلوات ۵۶
- «فی هذه الساعة و فی کلّ الساعة» ۶۲
- «ولياً» ۶۶
- «و حافظاً» ۷۰
- حکمت دعای سلامت ۷۴
- راههای سلامت ۷۹
- «و قائداً» ۸۵
- «و ناصراً» ۸۸
- «و دليلاً» ۹۱
- «وعیناً» ۹۲

- ره‌یافت ۹۴
- «حتی تسکنه أرضک طوعاً» ۹۶
- «و تمتعه فیها طویلاً» ۱۰۲
- اهتمام علما به این دعا ۱۰۵
- پایان سخن ۱۰۸

مقدمه

آن سفر کرده که صد قافله دل همراه اوست
هر کجا هست خدایا به سلامت دارش
ارزش و اعتبار انسان به «دعا»ست. خداوند
متعال به آخرین سفیرش می‌فرماید:

﴿قُلْ مَا يَعْبَوْنَ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ﴾^۱

بگو: «اگر دعای شما نباشد، پروردگرم هیچ
اعتنایی به شما نمی‌کند.»

---

۱. سوره فرقان، آیه ۷۷. سید بن طاووس رحمته الله علیه می‌فرماید: «إِنَّ مَحَلَّ
الْإِنْسَانِ وَ مَنَزَلَتَهُ عِنْدَ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ عَلَى قَدْرِ دَعَائِهِ وَ قِيَمَتِهِ بِقَدْرِ
اهتمامه بمناجاته و ندائه...؛ همانا جایگاه و منزلت انسان نزد خداوند
به اندازه دعای اوست و بها و قیمت انسان به اندازه گفتگو و راز و
نیاز با خداست» (فلاح السائل، ص ۲۶)

در روایات دعا هم سنگ نماز، ستون دین،^۱ عبادت،^۲ بزرگ‌ترین عبادت،^۳ نور زمین و آسمان^۴ و نیز کلید پیروزی و رستگاری،^۵ سلاح مؤمن^۶ و انبیا و نافذتر از نیزه^۷ بیان شده است. به راستی راز و رمز این همه فضیلت و تأکید در آیات و روایات برای چیست؟ نیایش چه ضرورتی دارد و چرا انسان دعا می‌کند؟ دعا نوعی درخواست و ابراز نیاز از خداوند متعال است،^۸ چنان‌که پروردگار در قرآن کریم می‌فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾^۹

۱. «الدعاء ... عمود الدين.» (کافی، ج ۲، ص ۴۶۸)
۲. «الدعاء هو العبادة.» همان، ص ۴۶۷
۳. «الدعاء... هي العبادة الكبرى.» (تفسیر مجمع البیان، ج ۸، ص ۴۵۱)
۴. «الدعاء... نور السموات و الأرض.» (کافی، ج ۲، ص ۴۶۸)
۵. «الدعاء... مفاتيح النجاح و مقاليد الفلاح.» (بحار الأنوار، ج ۹۳، ص ۳۰۰؛ همان، ج ۳۷، ص ۳۴۱)
۶. «فإن سلاح المؤمن الدعاء.» (مکارم الاخلاق، ج ۲، ص ۸) «عليكم بسلاح الانبياء؛ فقيل: و ما سلاح الانبياء؟ قال الدعاء.» (کافی، ج ۲، ص ۴۶۸)
۷. «الدعاء أنفذ من السنان.» (مکارم الاخلاق، ج ۲، ص ۱۲)
۸. حقیقت دعا، خواستن است، نه خواندن. ابن فارس در معجم مقاییس اللغة می‌نویسد: «دعو: أصل واحد، و هو أن تميل الشيء إليك بصوت و كلام يكون منك.» آقای مصطفوی در التحقيق، ج ۳، ص ۲۰۴ می‌نویسد: «إن الأصل الواحد في هذه المادة: هو طلب الشيء.»
۹. سوره فاطر، آیه ۱۵.

ای مردم، شما به خدا نیازمندید، و خداست
که بی‌نیاز ستوده است.
در آیه‌ای دیگر می‌فرماید:

﴿وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ﴾^۱

خداوند بی‌نیاز (مطلق) و شمائید که
نیازمندید.

انسانی که این حقیقت (فقر محض) را درک
کند و خود را محدود و سرتاپا نیاز ببیند، و از
سوی دیگر، بفهمد که پروردگار بی‌همتا،
بخشنده، مهربان و غنی است، به ضرورت دعا
پی‌می‌برد و با افتخار و سربلندی، دست نیاز به
آستان کبریایی او بلند می‌کند. او از ذات
بی‌همتای الهی مدد می‌طلبد و این مسئله را
برای خود و هم‌نوعانش ضروری می‌داند.

بنابراین، امامان که به این حقیقت، معرفت
کامل دارند و عجز و فقر خود را بیشتر احساس
می‌کنند، از همه انسان‌ها بیشتر «دعا»
می‌کردند. آنان با وجود بی‌نیازی، خود را فقیر

۱. سوره محمد، آیه ۲۸.

محض معرفی می نمودند. امام حسین علیه السلام، در دعای عرفه خود را این گونه معرفی می فرماید:

الهی أنا الفقیر فی غنای فکیف لا أکون فقیراً
فی فقری؛^۱

خدایا، من در حال بی نیازی، فقیر هستم پس چگونه در حال فقر، نیازمند و فقیر نباشم!
بنابراین، هر کس این ضرورت را احساس نکند و در برابر آفریننده بپندارد که ثروت مند و بی نیاز است، قطعاً در برهوت طغیان سقوط می کند. خداوند متعال که خالق همه موجودات است و به نظام وجودی انسان کاملاً آگاهی دارد، در این خصوص می فرماید:

﴿كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظِرٌ﴾^۲

حقاً که انسان سرکشی می کند همین که خود را بی نیاز پندارد.

معصومان علیهم السلام، امام و پیشوای انسان ها، برای رسیدن به مقصد الهی تعیین و معرفی شده اند. آنان علاوه بر سیره عملی، احادیث گران بهایی

۱. بحار الأنوار، ج ۹۵، ص ۲۲۴.

۲. سوره علق، آیه ۶-۷.

نیز در ضرورت، فضایل، آثار و...^۱ دعا برای انسان‌ها به یادگار گذاشته‌اند. در این میان، ادعیه و زیارات مخصوص به امام مهدی علیه السلام جایگاه ویژه‌ای دارند. کثرت این دعاها در میان گنجینه ادعیه، به ضرورت دعا برای امام زمان علیه السلام اشاره می‌نماید.

با وجود آن که اساسی‌ترین نیاز هر انسان، امام و حجت الهی است،^۲ و بحث «اضطرار به حجت» شکوفاترین بحث و بخش دین به شمار می‌آید، آیا می‌توان دعا برای وجود نازنین امام عصر علیه السلام و واسطه فیض الهی را ضروری ندانست؟

در میان نیازهای انسان، نیاز به امام اساسی‌ترین مسئله است. از نظر عقلی مهم‌ترین

۱. نک: میزان الحکمة (با ترجمه فارسی)، ج ۴، ص ۱۶۴۳. (یکی از موضوعات مهم در این باب، تشویق به دعا کردن برای هر حاجتی است. حتی درخواست نمک، بند کفش، علوفه دام را که از موضوعات بسیار ریز و ابتدایی است، دستور فرموده‌اند: «حتى شمع النعل.»، «حتى یساله شمع نعله.» (بحار الأنوار، ج ۹۳، ص ۲۹۵) «حتى علف شانک و ملح عجینک.» (همان، ص ۳۰۲))

۲. نک: معجم احادیث الامام المهدی، ج ۲، ص ۳۳۹؛ همان، ج ۴، ص ۱۴۸؛ اصول کافی، کتاب الحجة، باب اضطرار الی الحجة.

نیاز، ضرورت جدی تری نیز دارد. بنابراین، دعا برای امام ضروری ترین دعاهاست.

به راستی چه زیباست بهترین حالات، برای بهترین فرد باشد؛ دعا که بهترین حالت انسان است اختصاص به امام زمان علیه السلام بهترین مخلوق خداوند متعال یابد.

بنیاد فرهنگی مهدی موعود علیه السلام

آبادان - مسعود دریس

دعا برای سلامت امام زمان علیه السلام

به هنگام دعا اول تو را مدنظر دارم
 تمنای وصال تو را من بی پا و سر دارم
 چرا روشن نباشد قلب من چون وادی سینا
 که من در آسمان دل چو تو قرص قمر دارم
 همه در برابر امام زمان علیه السلام مسئول هستند و
 وظایفی دارند؛^۱ یکی از آن وظایف، انجام دادن
 اعمالی است که موجب تن درستی ایشان
 می شود، مانند صدقه دادن و دعا کردن.

نکته مهم این است که این گونه اعمال، قبل
 آن که آثاری برای امام داشته باشد، فواید و
 ایجی برای عامل دارد.^۲ حتی اگر کسی برای

مرحوم آیت الله سید محمد تقی موسوی اصفهانی، در مکیال
 رم، ج ۲، ص ۱۸۱ - ۵۶۸ هشتاد وظیفه را بیان کرده اند.
 مان، در جلد اول کتاب، بیش از یکصد فایده برای دعا در حق
 بدی علیه السلام ذکر شده که مهم ترین آنان عبارتند از:
 عا برای ایشان نشانه علاقه و محبت است و ازدیاد محبت امام
 موجب تقویت ایمان می گردد؛

اظهار تجدید عهد و پیمان با حضرت است؛
 سبب زنده نگه داشتن یاد امام در دل منتظران است؛
 که سلامت امام زمان علیه السلام برایش اهمیت دارد، مسلماً آزردن
 بز برایش سخت است، در نتیجه دعا برای سلامت حضرت،
 به انجام دادن اعمالی و امی دارد که موجب خشنودی
 تعال و حضرت می گردد؛

سلامت امام زمان علیه السلام صدقه ندهد و دعا هم نکند، پروردگار متعال وجود گرامی ایشان را از گزند حوادث و بلاها محفوظ می‌دارد. کسی که برای تن‌درستی آن حضرت دعا می‌کند و صدقه می‌دهد، فواید فراوانی نصیبش می‌شود، مانند نماز خواندن که اگر همه انسان‌ها کافر شوند و نماز نخوانند، ذره‌ای از عظمت پروردگار کم نمی‌شود، و خداوند متعال نیز محتاج عبادات نیست:

﴿إِنْ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾^۱

اگر شما و هر که در روی زمین است همگی کافر شوید، بی‌گمان، خداوند بی‌نیاز ستوده است.

انسان براساس وظیفه و احتیاج به عنایت پروردگار، عبادت می‌کند و نماز می‌خواند. بنابراین، کسی که نماز می‌خواند و شکر نعمت

---

۱) دعا مسئله‌ای مهم و مؤثر است لذا موجب فرج آن حضرت و نیز فرج و گشایش در زندگی مؤمنان می‌شود. در آخر این نوشتار مطالب سودمندی در این باره از کتاب مناجات منتظران نقل شده است.

۱. سوره ابراهیم، آیه ۸.

پروردگار را انجام می‌دهد، فواید زیادی نصیبش می‌شود. زیرا:

﴿لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾^۱

اگر واقعاً سپاسگزاری کنید شما را افزون خواهم کرد، و اگر ناسپاسی کنید، قطعاً عذاب من سخت خواهد بود.

از نتایج دعا برای امام زمان علیه السلام توجه و عنایت خاص ایشان است. بنابر آیه شریفه ﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾^۲ و آیه ﴿وَإِذَا حُيْتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا﴾^۳ علاوه بر عنایات فراوان، امام مهدی علیه السلام در حق دعا کننده، دعا می‌کند.

فوائد دعای سلامت

بحث فوائد دعا به معنای این نیست که امام مهدی علیه السلام برای رسیدن به کمالات و سلامتی

۱. همان، آیه ۷.

۲. «مگر پاداش احسان، جز احسان است؟» (سوره الرحمن، آیه ۶۰)

۳. «و چون به شما درود گفته شد، شما [صورتی] به بهتر از آن، درود

گویید. یا همان را [در پاسخ] برگردانید.» (سوره نساء، آیه ۸۶)

نیازی به ما دارد. او نیازمند به خداست، و خداوند متعال نیز اگر بخواهد، لطف نموده و دعای ما را مقدمه و زمینه برای سلامتی حضرت قرار می‌دهد.

ما معتقدیم همه خوبی‌ها و خیرها به واسطه حضرت به ما می‌رسد، حتی دعاهاى ما هم به برکت ایشان مستجاب می‌شود. لذا مفید بودن دعاهاى ما منافاتی با وساطت فیض ایشان ندارد.

لذا اگر گفته می‌شود: دعای ما برای حضرت فایده دارد، منظور مانند فایده رساندن به دیگران نیست. حجت الهی به ما هیچ نیازی ندارد اما برخی از فوائد عبارتند از:

۱- رفع بلا

ائمه علیهم‌السلام بشر هستند، لذا برایشان سختی‌ها، گرفتاری‌ها و بلاهایی وجود دارد. مثلا در تاریخ نوشته شده که امیر مؤمنان در جنگ خیبر چشم درد سختی شده بودند یا در زندگانی برخی از اهل بیت علیهم‌السلام نوشته شده که طیب برای رفع بیماری و معالجه نمودن امام، به

محضر امام وارد شده است و یا این که ائمه علیهم السلام برای رفع بیماری دعا می کردند.

به طور کلی امامان علیهم السلام به مقتضای بشر بودنشان یک سری ناراحتی‌ها و رنج‌ها و غصّه‌ها را متحمل می‌شوند و از این بابت گرفتاری پیدا می‌کنند. خداوند برای رفع انواع گرفتاری‌ها چنانچه یک بار وقتی حضرت صادق علیه السلام بیمار شده بودند، کسی را به حرم امام حسین علیه السلام روانه کردند تا برای رفع بیماری آن حضرت در آن مکان مقدّس دعا کند. آن شخص می‌گوید: همین‌طور که امام حسین علیه السلام امام مفترض الطاعة هستند خود امام صادق علیه السلام نیز امام واجب الطاعة است. پس چرا باید به حرم امام حسین علیه السلام رفت؟ با توضیحی که خود امام صادق علیه السلام دادند، معلوم می‌شود که ایشان دعای آن فرد عادی را زیر قبه‌ی سیدالشهداء علیه السلام برای رفع بیماری خود مؤثر می‌دانستند.^۱

۱. وسائل الشیعة، ج ۱۰، ص ۴۲۱، ح ۲: «ان الله تعالى بقاعاً يستجاب فيها الدعاء فتلك البقعة من تلك البقاع»؛ خداوند متعال مکان‌هایی دارد که دعا در آنجا مستجاب است و حرم امام حسین علیه السلام یکی از آن مکان‌هاست.

بنابراین دعا کردن برای امام مهدی علیه السلام هم معنا و مفهوم می‌یابد و ما می‌توانیم برای رفع بلاها و جلب عنایات برای ایشان دعا کنیم. البته خوب می‌دانیم که آنچه همه‌ی دردها و رنج‌های امامان را یکجا برطرف می‌کند، چیزی جز مژده‌ی ظهور ایشان از جانب خداوند نمی‌باشد. بنابراین بهترین دعایی که برای رفع همه‌ی گرفتاری‌های حضرتش می‌توانیم بکنیم، دعا برای تعجیل فرج آن بزرگوار است. لذا در صدر همه‌ی دعاها و بیش از آنها، برای تعجیل فرج ایشان دعا می‌کنیم و می‌دانیم اگر این دعا مستجاب شود، همه‌ی خواسته‌های دیگر هم در ضمن آن محقق می‌گردد.

۲- جلب عنایات

یکی دیگر از فوائد دعا برای امام عصر علیه السلام درخواست عنایات پروردگار برای ایشان است. زیرا رحمت الهی بسیار گسترده و بی‌کران است و امام مهدی علیه السلام هم محدودیتی برای پذیرش این عنایات ندارد مانند صلوات بر پیامبر/ و آل

او عليه السلام که برای آنها فایده دارد. حتی درخواست بالا رفتن درجه پیامبر در تشهد نماز مستحب است.^۱

هر کس حتی غیر مسلمان برای پیامبر صلی الله علیه و آله دعا کند فایده دارد.^۲

۳- تعجیل فرج

با ظهور امام مهدی عليه السلام و گشایش در همه‌ی امور غم و غصه ایشان نیز پایان می‌پذیرد. لذا در اواخر این دعا برای ظهور و فرج ایشان نیز دعا می‌شود.

ناگفته پیداست که ما انسان‌ها می‌توانیم ظهور حضرتش را به تقدیم یا تأخیر بیان‌دازیم. صریح‌ترین دلیل در این خصوص حدیث امام صادق عليه السلام است که مطابق آن می‌توان گفت: خداوند برای فرزندان حضرت ابراهیم از همسرش ساره (بنی‌اسرائیل) چنین مقدر فرموده

۱. گفتن ذکر: «و تقبل شفاعته و ارفع درجته» بعد از صلوات مستحب است. عروة الوثقی، ج ۱، ص ۶۹۱.

۲. رجوع شود به فرمایش امیرالمؤمنین عليه السلام در بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۲۹۴. «لا تستحقروا دعوة احد، فانه يستجاب لليهودی فيکم، و لا يستجاب له فی نفسه»

بود که مدت چهارصد سال در رنج و عذاب باشند. اما بنی اسرائیل با ضجه زدن و گریستن به پیشگاه خداوند توانستند، ظهور منجی خود (حضرت موسی علیه السلام) را صد و هفتاد سال به جلو اندازند. عین عبارت امام صادق علیه السلام چنین است:

فَلَمَّا طَالَ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ الْعَذَابُ ضَجُّوا وَ
 بَكَوا إِلَى اللَّهِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى
 مُوسَى وَ هَارُونَ أَنْ يُخَلِّصَهُمْ مِنْ فِرْعَوْنَ فَحَطَّ
 عَنْهُمْ سَبْعِينَ وَمِائَةَ سَنَةٍ.

پس وقتی مدت عذاب بر بنی اسرائیل طولانی شد، چهل صباح به پیشگاه الهی ضجه و گریه کردند تا اینکه خداوند به موسی و هارون وحی فرمود که آنها را از (شر) فرعون خلاص کند. به این ترتیب صد و هفتاد سال از (عذاب) ایشان کم کرد.

امام صادق علیه السلام پس از نقل این ماجرای بنی اسرائیل، اضافه فرمودند:

هَكَذَا أَنْتُمْ لَوْ فَعَلْتُمْ لَفَرَّجَ اللَّهُ عَنَّا فَمَا إِذَا لَمْ
 تَكُونُوا فَإِنَّ الْأَمْرَ يَنْتَهِي إِلَى مُنْتَهَاهُ.^۱

وضع شما نیز همین طور است؛ اگر چنین کنید (می‌کردید)، خداوند فرج ما را می‌رساند، اما اگر چنین نباشید، کار به آخرین حدّ خود خواهد رسید.

پیشینه دعا برای سلامت امام زمان علیه السلام

اهل و لا چو روی به سوی خدا کنند

اول به جان گمشده خود دعا کنند^۱
 دعا کردن برای آخرین حجت الهی خصوصاً برای سلامت ایشان، سیره و سنت پیشوایان در همه حال و در بهترین حالات، به هنگام نماز و راز و نیاز بوده است. امامان معصوم علیهم السلام، بارها برای آخرین فرزند معصومشان دست به دعا برداشته‌اند. مرحوم صاحب مکیال المکارم بیش از یک صد دعا را که از ناحیه مقدس معصومان صادر شده، تقدیم منتظران داشته است.^۲ ضمناً ایشان در اثری دیگر می‌نویسد: «پوشیده نیست بر کسی که تتبّع و ممارست در حالات و دعوات ائمه طاهرین علیهم السلام داشته باشد، اینکه چه قدر اهتمام در امر دعا نمودن به حضرت

۱. مجاهدی، یار غایب از نظر، ص ۲۰۸.

۲. ج ۲، ص ۲۵ - ۱۰۳.

صاحب الزمان علیه السلام و مسئلت فرج آن جناب از خداوند عالمیان جلّ شأنه داشته و دارند و اگر بخواهی اندکی بر صدق این مدّعی آگاه شوی، ملاحظه کن دعای حضرت امیر علیه السلام را در ضمن حدیث روایت شده در «غیبت نعمانی» و دعای حضرت سیدالسّاجدین علیه السلام را در روز عرفه در «صحیفه سجّادیّه» و بعد از نماز ظهر و نماز عصر روز جمعه در «جمال الاسبوع»، و دعای حضرت صادق علیه السلام را به آن حضرت بعد از نماز ظهر در «فلاح السّائل» و «بحار»، و دعای آن حضرت را صبح بیست و یکم ماه رمضان در «اقبال» و دعای حضرت امام موسی کاظم علیه السلام را بعد از نماز عصر، در «فلاح السّائل» و دعای حضرت امام رضا علیه السلام در «جمال الاسبوع» و دعای امام محمد تقی علیه السلام در «کافی»، و دعای امام حسن عسکری علیه السلام در «مُهَج الدعوات»، و دعای روایت شده از خود آن جناب در «کمال الدّین» و قنوت نماز ظهر جمعه از خود آن جناب روایت شده در «کمال الدّین» و قنوت نماز ظهر جمعه در «جمال الاسبوع» و دعای بعد از دو رکعت اولی نماز نافله شب، در «مصباح-المتهجّد» و «مفتاح الفلاح» و دعای روز بیست و

پنجم ماه ذی قعدة، و دعای صبح‌های روزهای جمعه و دعای بعد از نمازهای فریضه، و دعای وقت رفتن به مسجد در روز جمعه، و دعای افتتاح و غیر اینها، که ذکرش موجب طول است. بلکه از عبارت دعای روز عرفه، و روایت شده در «جمال‌الاسبوع» در باب قنوت روز جمعه و بعض ادلّه دیگر، ظاهر می‌شود که مؤمن هر دعایی که می‌نماید، باید ابتدا کند به دعای از برای حضرت صاحب‌الزمان «عجل الله تعالی فرجه و ظهوره»^۱.

بخش‌هایی از این دعاها برای حفظ و سلامت ایشان بوده که در شرح کلمات این دعا به آن بخش‌ها اشاره می‌نماییم.

به راستی این چه سرّ و رمزی است که قبل از تولد امام مهدی علیه السلام عاشقان و عارفان کوی الهی، بخشی از بهترین حالات خود را برای او اختصاص داده‌اند؟ مسئله‌ای با این پیشینه‌ی عمیق و وسیع می‌طلبد که بیشتر مطرح گردد تا راز و رمز آن کشف شود.

دعای «اللهم کن لولیکم...»، از دعا‌های معروف است که گاهی در مجالس از آن به

۱. مرحوم میرزا محمدتقی اصفهانی، کنز‌الغنائم فی فوائد الدعاء للقاتم علیه السلام، ص ۷۲ و ۷۳.

دعای فرج نیز یاد می‌شود. در پایان همین دعا از ظهور و فرج سخن می‌گویید، ولی روح و اساس این دعا درخواست سلامت برای امام زمان علیه السلام است. بنابراین، شایستگی دارد از آن به دعای سلامت یاد شود، و دعایی که با جمله «الهی عظم البلاء...» آغاز می‌شود، دعای فرج نامیده شود.

منابع دعای سلامت

از قرن‌های گذشته تاکنون علما و محدثان بزرگ شیعه، این دعای شریف را در متون اولیه و کتب معتبر به مناسبت اعمال شب بیست و سوم ماه مبارک رمضان ثبت و ضبط کرده‌اند. این منابع براساس تقدم، تاریخ و زمان عبارتند از:

۱. ثقة الاسلام محمدبن یعقوب اسحاق کلینی علیه السلام

شیخ کلینی (متوفای ۳۲۹ قمری) در کتاب ارزش‌مند کافی^۱ این دعا را از محمد بن عیسی نقل فرموده است. این کتاب از قدیمی‌ترین و

۱. باب الدعاء فی العشر الاواخر من شهر رمضان، ح ۴، ج ۴، ص ۱۶۲.

معتبرترین کتاب‌های حدیثی شیعه به شمار می‌آید که در عصر غیبت صغرا تألیف شده است.

۲. شیخ الطائفه محمد بن حسن طوسی رحمته الله

شیخ طوسی (متوفای ۴۶۰ قمری) در دو کتاب ارزش‌مند تهذیب الأحکام^۱ و مصباح المتعبد و سلاح المتعبد^۲ این دعا را نقل فرموده‌اند. ایشان که به «بزرگ شیعه» لقب گرفته‌اند، صاحب دو کتاب تهذیب و استبصار از چهار کتاب معتبر شیعه هستند. کتاب ارزش‌مند مصباح المتعبد ایشان در زمینه دعا از کتاب‌های بسیار معتبر شیعه در این باره است که برگرفته از متون روایات و احادیث است و از زمان نگارش تا به حال مورد توجه علما و مردم بوده است.

۳. محمد بن جعفر مشهدی حائری رحمته الله

ابن مشهدی از علمای بزرگ شیعه است که قبل از ۵۸۰ قمری دیده از جهان فروبست.

۱. ج ۲، ص ۱۰۳.

۲. ص ۶۳۰.

ایشان در کتاب ارزش مند المزار الکبیر،^۱ این دعا را ذکر کرده‌اند. در طول هشت قرنی که از تألیف آن می‌گذرد، همواره بزرگان شیعه بدان اعتماد و استناد کرده‌اند.

۴. علی بن موسی بن طاووس حلی رحمته الله

سید بن طاووس (متوفای ۶۶۴ قمری) در دو کتاب این دعای شریف را ذکر فرموده است:
الف) الإقبال بالأعمال الحسنة فيما يعمل مرة فی السنه؛^۲

ب) فلاح السائل.^۳

این آثار سودمند جایگاه ویژه‌ای نزد علمای شیعه دارد، کتاب‌هایی درباره دعا که بعد از ایشان تألیف شده و ام‌دار این آثار است.

۱. ص ۶۱۱.

۲. ج ۱، ص ۱۹۱.

۳. ص ۱۱۳.

۵. شیخ تقی‌الدین ابراهیم الکفعمی (ره)؛

شیخ کفعمی (متوفای ۹۰۰ قمری) نیز در دو اثر از آثار گران‌بهایش این دعای شریف را ذکر فرموده است:

الف) *جنة الأمان الواقعیه و جنة الإیمان الباقیه،*

مشهور به مصباح.^۱

ب) *البلد الامین.*^۲

ایشان در مقدمه کتاب مصباح می‌نویسد:

این کتاب را از کتاب‌های مورد اعتماد جمع‌آوری کردم که باید به ریسمان محکم آنها چنگ زده شود، و آن را به گونه‌ای مرتب کردم که خواننده آن را به بالاترین درجات وصول به حق برساند.

این کتاب مشتمل بر دعا‌های پربهایی است که همواره علمای شیعه در قرون متمادی تا عصر حاضر آن را تأیید کرده‌اند.

۱. ص ۷۷۹.

۲. ص ۲۰۲.

۶. الشیخ الجلیل حسن بن سلیمان الحلی رحمۃ اللہ علیہ

شیخ حسن بن سلیمان حلّی (متوفای قرن نهم) در کتاب *مختصر بصائر الدرجات*^۱ این دعا را نقل کرده و برخی از بخش‌های آن را شرح داده است.^۲ با توجه به منابع یاد شده، ارزش و اهمیت این دعا کاملاً روشن می‌نماید، اما برای اتقان بیشتر، بحث سندی این دعا را نیز مطرح می‌کنیم.

سند

سند این دعا در کتاب کافی این گونه است:
 «محمد بن عیسی باسناده عن الصالحین علیهم السلام»
 در کتاب تهذیب به جای «صالحین»، «صادقین» آمده و در کتاب *اقبال*^۳ همین سند با طریق خودش ذکر گردیده است.

۱. ص ۱۹۲.

۲. البته علمای دیگری نیز این دعا را نقل فرموده‌اند، مانند علامه مجلسی (م ۱۱۱۰ قمری) در *بحار الأنوار*، ج ۹۷، ص ۳۴۹. محدث نوری (م ۱۳۲۰ قمری) در *مستدرک الوسائل*، ج ۷، ص ۴۸۳ و *نجم الثاقب*، ص ۷۵۷؛ محدث قمی (م ۱۳۵۹ هـ. ق) در *مفاتیح الجنان و سفینة البحار* و...

۳. «ما ذكره جماعة من أصحابنا و قد اخترنا ما ذكره ابن أبي قرة في كتابه، فقال باسناده إلى علي بن الحسن بن علي بن فضال، عن محمد بن عيسى بن عبيد، باسناده عن الصالحين» (*اقبال الأعمال*، ج ۱، ص ۱۹۱)

محمد بن عیسی در سند ۱۰۹۲ روایت،
 راوی به شمار آمده^۱ که مشترک بین چند نفر
 است. ولی فرد مشخص این روایت یعنی محمد
 بن عیسی بن عبید بن یقظین، ۱۶۳ روایت نقل
 کرده است. ایشان از شاگردان و اصحاب امام
 رضا و امام جواد و امام هادی و امام
 عسکری علیهم السلام به شمار می آید که در کتب رجالی
 از او به بزرگی و عظمت و عدالت یاد کرده اند.^۲
 بنابراین که در سند این دعای شریف تعلیق^۳
 صورت گرفته و همان طور که محدث خبیر،
 علامه مجلسی رحمته الله^۴ نیز بیان فرموده، این دعا
 مرسل^۵ است، اما ادله و ظنون معتبری وجود

۱. معجم رجال الحدیث، ج ۱۸، ص ۹۲.

۲. همان، ص ۱۱۶-۱۲۶.

۳. حذف نام یک یا چند راوی از ابتدای سند به اتکای اسناد قبل،
 بدون این که به قسمت محذوف سند با عباراتی چون «بهذا الاسناد»
 یا ضمیر اشاره شود.

۴. مرآت العقول، ج ۱۶، ص ۳۹۴.

۵. به روایتی گفته می شود که در آن نام یک یا چند نفر از سلسله
 سند حذف شده باشد. در فصلنامه انتظار، ش ۶، ص ۲۶۲ مقاله ای
 زیبا درباره سند این دعا توسط آقای حمید احمدی جلفایی به رشته
 تحریر آمده است و ایشان برای رفع تعلیق و ارسال می نویسد: «این
 گونه موارد، غالب صاحب نظران و محققان، امثال این سندها را بر
 سند حدیث و یا احادیث قبلی معلق فرض کرده اند... و سند این دعا

دارد که اعتبار و صحت این دعای شریف را ثابت می‌کنند. این ادله از این شمارند:

۱. وجود روایت در کتب اربعه، ظن بر حجیت دارد و این دعای مبارک در دو کتاب کافی و تهذیب، از کتب اربعه، ذکر گردیده است. آیت‌الله خویی رحمته الله درباره عظمت روایات کافی می‌نویسد:

شنیدم که استاد بزرگوار ما، شیخ محمد حسین نائینی، در جلسه بحث فرمودند: مناقشه در سند روایات کافی، کار عاجزان است.^۱

۲. این دعا در کتب معتبر و مهم ادعیه وارد شده و ظن بر حجیت این کتاب‌ها نیز وجود دارد که عبارت است از:

الف) این دعای شریف را ابن مشهدی ذکر کرده و در مقدمه کتابش آورده است:

من در این کتاب از زیارات مشاهد مشرفه، اعمال مساجد و اماکن مقدسه، دعاهای برگزیده و تعقیبات نمازهای فرضیه، آن را

چنین خواهد بود: احمد بن محمد، عن علی بن الحسن، عن محمد بن عیسی و این راویان ثقه هستند.

۱. معجم رجال الحدیث، ج ۱، ص ۸۱.

جمع کرده‌ام که با سند متصل، توسط راویان

مورد وثوق به دستم رسیده است.^۱

آیت‌الله خویی رحمته الله درباره این مطلب می‌نویسد:

این جمله به صراحت، بر توثیق همه کسانی

که در سلسله سند این کتاب قرار گرفته‌اند

دلالت می‌کند.^۲

ب) این دعا در مصباح کفعمی رحمته الله نقل شده و

ایشان در مقدمه می‌نویسد:

این کتاب را از کتاب‌های مورد اعتماد

جمع‌آوری کرده‌ام.^۳

ج) سیدبن طاووس رحمته الله در کتاب اقبال این دعا

را از کتاب ابن ابی‌قره که در میان علمای رجال

مقام عالی دارد، نقل کرده است. مرحوم

نجاشی رحمته الله درباره ایشان می‌نویسد:

ابوالفرج، محمد بن علی بن یعقوب بن

اسحاق بن ابی‌قره قنایی رحمته الله موثق بوده و

روایات زیادی استماع و کتب زیادی تألیف

کرده... که از آن جمله است: عمل یوم

۱. المزار الکبیر، ص ۲۷. برای آشنایی بیشتر به این کتاب و اهمیت

آن نک: با دعای ندبه در پگاه جمعه، ص ۴۲.

۲. معجم رجال الحدیث، ج ۱، ص ۶۵.

۳. جنة الامان الراقية و جنة الايمان الباقية، ص ۱۷.

الجمعه، عمل الشهور، معجم رجال ابی مفضل و کتاب تهجد، که همه آنها را به من خبر داده و به من اجازه روایت آنها را داده است.^۱

نجاشی لقب او را «قنائی» آورده، ولی علامه حلی رحمته الله یک بار از او «قنائی» و بار دیگر «قنابی» تعبیر کرده^۲ و توثیق نموده است.^۳ مرحوم نمازی رحمته الله در عظمت ایشان می نویسد:

به اتفاق همه رجالیون، مورد وثوق است.^۴

بنابراین، از این که قنائی در کتابش این دعا را نقل فرموده و سید بن طاووس رحمته الله که در وثاقت مشهور و جای تردیدی نیست^۵ از او نقل

۱. رجال نجاشی، ص ۳۹۸.

۲. ایضاح الاشتباه، ص ۲۶۶ و ۲۸۷.

۳. همان، ص ۱۶۴.

۴. مستدرک علم رجال الحدیث، ج ۷، ص ۲۵۱. برای آشنایی بیشتر نک: با دعای ندبه در پگاه جمعه، ص ۴۲.

۵. نسب این عالم بزرگوار به فرزند امام حسن مجتبی رحمته الله می رسد. وی از محدثان بزرگ و قابل اعتماد شیعه است. مرحوم شیخ حر عاملی در کتاب امل الآمال، ج ۲، ص ۸۲ درباره او می نویسد: «حاله فی العلم و الفضل و الزهد و العبادة و الثقة و الفقه و الجلالة و الورع اشهر من ان يذكر» علامه شوشتری نیز در وصف او می نویسد: «السید السند المعظم المعتمد العالم العابد الزاهد الطیب الطاهر، مالک أزمة المناقب و المفاخر، صاحب الدعوات و المقامات و المكاشفات و الكرامات، مظهر الفيض السنی و اللطف الخفی و الجلی» فصلنامه

می کند، یقین حاصل می شود که این دعا معتبر است و همواره آن را به جهت اعتبارش، در کتب معتبر دعایی شیعه نقل کرده اند.

۳. مضامین و بخش های این دعا با عقل و نقل سازگار است و در شرح و تفسیر بخش های آن، ادعیه مشابه دیگر را ذکر می کنیم، ضمن آن که تمام بخش ها و جملات این دعا، در ادعیه دیگر نیز وارد شده که عبارتند از:

الف) این دعا در ساعت آخر هر روز (از هنگام زردی آفتاب تا غروب) که به امام عصر اختصاص دارد، وارد شده است.

یا من توحد بنفسه عن خلقه... و کن له ولیاً
و حافظاً و ناصرأ و قائداً و کالناً و ساتراً حتی
تسکنه أرضک طوعاً و تمتعه فیها طویلاً یا
أرحم الراحمین و لاحول و لا قوۃ إلا بالله
العلیّ العظیم...؛ ای کسی که با ذات بی-

انتظار، ش، ص ۲۶۸ موارد دیگری از عظمت شخصیت ایشان را نقل نموده است.

۱. مصباح المتعجد، ص ۵۱۷؛ البلد الامین، ص ۲۱۱؛ المصباح، ص ۱۹۲؛ محمد حسن بن محمد عسکری الحسنی، منهاج العارفين، ص ۱۲۷؛ بحار الأنوار، ج ۸۶، ص ۳۴۰؛ مکمال المکارم، ج ۲، ص ۶۴؛ صحیفه مهدیه، ص ۳۸۲.

نظیر و یگانه از آفریده‌ات شدی... و باش
برای او [حجۃ بن الحسن] سرپرست و حافظ
و یاور و پیشوا و مخفی‌گاه و پوشاننده، تا او
را در حالی که مردم میل و رغبت دارند بر
روی زمین ساکن گردانی و بهره‌مندی او را
در زمین طولانی فرمائی، ای رحم‌کننده‌ترین
رحم‌کنندگان و هیچ توانایی و قدرتی جز به
خدای بلندمرتبه بزرگ نخواهد بود.

ب) بعد از نماز صبح روز جمعه دعای نسبتاً
طولانی وجود دارد که بخشی از آن این چنین
است:

اللهم و کن لولیک فی خلقک ولیاً و حافظاً و
قائداً و ناصرأ حتی تسکنه أرضک طوعاً و
تمتعه فیها طویلاً و تجعله و ذریته فیها الأئمة
الوارثین... ؛^۱ پروردگارا و باش برای ولایت
در میان آفریده‌ات، سرپرست و حافظ و
پیشوا و یاور تا او را در حالی که مردم میل
و رغبت دارند بر روی زمین ساکن گردانی
و بهره‌مندی او را در زمین طولانی فرمائی و
او را و ذریه‌اش را پیشوایان وارث قرار دهی.

۱. بحار الأنوار، ج ۸۶، ص ۳۴۹؛ مکیال العکارم، ج ۲، ص ۶۸.

بنابراین، از هم سو بودن این دعا با دعاها و زیارات دیگر در می یابیم که این دعای شریف معتبر بوده و از سوی معصوم صادر شده است.

مقدمه دعا

در آغاز این دعا، جملاتی بیان شده است که فضا، زمینه و شأن آن را روشن می کند. امام علیه السلام می فرماید:

تکرّر [کرّر] فی لیلة ثلاث و عشرين من شهر رمضان هذا الدعاء، ساجداً و قائماً و قاعداً و علی کلّ حال و فی الشهر کله، و کیف أمکنک و متی حضرک من دهرک تقول بعد تمجید [تحمید] الله تعالی و الصلوة علی النبی محمد صلی الله علیه و آله...

این دعا را در شب بیست و سوم ماه رمضان در حال سجده، ایستادن، نشستن و در همه حال و بلکه در همه این ماه تکرار کن، بلکه تا زمانی که زنده هستی، بعد از تمجید خداوند متعال و صلوات بر پیامبر صلی الله علیه و آله می گویی...

از این مقدمه نتیجه می‌گیریم:

۱. تکرار دعا مطلوب است و یکی از ابزار ارتباط مؤثر خلق با خالق است.
۲. از شرایط مقدماتی دعا، تمجید و تکریم پروردگار متعال و درود و سلام بر آخرین پیامبر و اهل بیت علیهم‌السلام است و شایسته است برای خواندن این دعا نیز ابتدا تحمید و تمجید داشت.
۳. در بهترین ماه و شب سال (ماه رمضان و شب قدر) و در همه حال، باید برای امام زمان علیه‌السلام دعا کرد که واسطه فیض و سبب متصل بین زمین و آسمان است. در شب قدر، سرنوشت همه انسان‌ها به محضر و امضای امام می‌رسد، پس شایستگی دارد انسان، دعاهایش را به او اختصاص دهد، زیرا او صاحب شب قدر است.^۱
۴. ورود و ارتباط این دعا با خصوصیات شب بیست و سوم که در روایات آمده حائز اهمیت است.

۱. سید بن طاووس، قبل از این دعا می‌گوید: «از وظایف هر شب است که صائم ابتدا دعایش را با ذکر کسی آغاز کند که نایب الهی در میان بندگان و قیم روزه‌گیران است و اعمالش را نیز به ذکر/او ختم کند.» (اقبال‌الاعمال، ج ۱، ص ۱۹۱)

۵. دعا کردن برای ولی نعمت و امام زمان ساعت خاصی ندارد، بلکه باید تمام لحظات را با یاد او باید سپری کرد.

۶. تکرار این دعا در هر شبانه روز و در نمازها، شایسته و مناسب است.

از این رو، بزرگان و عاشقان یوسف زهرا نمازهایشان را با دعا برای امام مهدی عجته مزین می نمودند.^۱

متن دعا

این دعا به سه گونه بیان شده است که با هم اختلاف زیادی ندارند بلکه برخی کلمات و بعضی از جملات اضافه و یا تقدیم و تأخیر شده است. این سه نقل عبارتند:

□ اللهم کن لولیک فلان بن فلان فی هذه الساعة و فی کلّ ساعة ولیاً و حافظاً و قائداً و ناصرأ و دليلاً و عیناً [عونا]، حتی تسکنه أرضک طوعاً و تمتعه [تمکنه] فیها طویلاً؛^۲

۱. در پایان همین اثر دو حکایت نقل شده است.

۲. کافی، ج ۴، ص ۱۹۲؛ مصباح المتعجد، ص ۶۳۰؛ المصباح، ص ۷۷۹؛ مختصر بصائر الدرجات، ص ۱۹۲.

پروردگارا! برای ولیّ خودت [حضرت حجت بن الحسن] در این ساعت و در تمامی ساعات، سرپرست و حافظ و پیشوا و یاور و راهنما و نگهبان باش؛ تا او را در حالی که مردم میل و رغبت دارند بر روی زمین ساکن گردانی، و بهره‌مندی او را در زمین طولانی فرما.

□ اللهم کن لولیک القائم بأمرک، محمد بن الحسن المهدی علیه و علی آبائه أفضل الصلاة و السلام فی هذه الساعة و فی کلّ ساعة ولیّاً و حافظاً و قاعداً و ناصراً و دليلاً

۱. اصل دعا واژه «قائداً» می‌باشد و در این جا واژه «قاعدا» آمده است که احتمال دارد از سوی کاتبان یا ناشران اشتباه و تصحیف صورت گرفته باشد ولی برخی آن را خالی از نکته ندانسته و جوهری را یادآور شده:

الف: احتمال دارد از «فلان أقعد من فلان»، به معنای «قرب منه»، یعنی نزدیک شدن گرفته شده باشد. عرب می‌گوید: «هو أقعدهم، آی: أقرهم إلى الجدّ الأكبر» و در مقابل وقتی می‌گوید: هو أطرفهم أو أسفلهم، آی: أبعدهم منه؛ بنابراین طبق این بیان، «قاعداً»، یعنی: قریباً؛ پس معنا چنین می‌شود: «پروردگارا! آن حضرت را در مقام قرب خود جای ده».

ب: یا احتمال دارد مشتق از «قاعد» و به معنای اساس و پایه باشد. در این صورت، کنایه از مأمّن و تکیه‌گاه است. و این وجه، بهتر از وجه اول به نظر می‌رسد.

ج: گاهی در لغت، «قعید» را به معنای «أب»، یعنی پدر، فرض کرده‌اند. مصراع جناب فرزدق هم در این باره مشهور است که می‌گوید:

و مؤیداً، حتی تسکنه أرضک طوعاً و تمتعه
فیها طولاً و عرضاً...^۱

پروردگارا، برای ولّیت که قائم اوامرت است،
حضرت محمد بن الحسن المهدی - که بر او
و بر پدرانش برترین سلام‌ها و درودها باد -
در این ساعت و تمامی ساعات، سرپرست و
حافظ و پیشوا و یاور و راهنما و تأیید کننده
باش تا او را در حالی که مردم میل و رغبت
دارند بر روی زمین ساکن گردانی و او را در
طول و عرض آن بهره‌مند گردان...!

□ اللهم یا ذا المجد الشامخ و السلطان
الباذخ، صلّ علی محمد و آل محمد و کن
لولیک و ابن ولّیک محمد بن الحسن
المهدی فی هذه الساعة ولیاً و حافظاً و قائداً
و ناصراً و دليلاً و عوناً و عیناً و معیناً حتی
تسکنه أرضک طوعاً و تمتعه فیها طویلاً...^۲

«قَعِيدُكُمْ اللهُ الَّذِي أَنْتَمَا لَهُ». این بخشی از دعا با توجه به این معنا،
کنایه از حصانت و حفاظت و حمایت الهی از آن حضرت است.

د: مفسران در تفسیر آیه شریف: «عَنِ الْيَمِينِ وَ عَنِ الشَّمَالِ قَعِيدٌ»
«قَعِيدٌ» را به معنای حافظ و نگهدارنده گرفته‌اند. احتمال دارد «قَاعِدًا»
هم در متن دعا، به همین معنا باشد. فصلنامه انتظار، ش ۱۶، ص ۲۷۴.

۱. اقبال الاعمال، ج ۱، ص ۱۹۱ فصل فیما تذکره ممّا یختم به کلّ
لیلة من شهر الصیام.

۲. منهاج العارفين، ص ۱۲۰؛ صحیفه مهدیه، ص ۲۱۸.

پروردگارا، ای صاحب شکوه و عظمت
 بلندمرتبه و سلطنت والا، بر محمد و آل
 محمد درود فرست و برای ولیّ و فرزند ولیّ
 خود، محمد بن حسن مهدی، در این ساعت
 سرپرست و حافظ و پیشوا و یاور و راهنما و
 مددکار و نگهبان و کمک‌رسان او باش! تا او
 را درحالی که مردم میل و رغبت دارند، بر
 روی زمین ساکن گردانی و بهره‌مندی او را
 طولانی گردانی.

«اللّٰهُمَّ»

آغاز هر کاری با یاد و نام پروردگار متعال،
 آثار و برکات فراوانی دارد. چنین کاری نشان
 می‌دهد که آغازکننده ذات بی‌همتای الهی را
 مسبب تمام امور می‌داند و تنها از او استعانت
 می‌جوید. بنابراین، دعای فرج نیز با نام
 پروردگار شروع می‌شود.

به راستی انتخاب الله که جامع صفات
 پروردگار است از سوی بنده که همه‌ی او فقر
 است در شب قدر که جامع تمام خیرات است
 برای دعا در حق امام زمان (ع) که محل همه‌ی
 فیض‌های جهان است بسیار شایسته و زیباست.

«کن»

خواندن و خواستن خداوند متعال با این گونه الفاظ و به این سبک، در دعاهای دیگر نیز وارد شده است. این گونه درخواست در دعاهای دیگر، هم در حق خود و هم در حق دیگران، حتی ولیّ زمان نیز وجود دارد که به نمونه‌هایی از آن اشاره می‌کنیم:

الف) در حق خود

اللّٰهُمَّ كُنْ لِيْ عَوْنًا وَ مَعِينًا؛ پروردگارا برای من کمک و یاور باش!^۱
اللّٰهُمَّ كُنْ لِيْ وَلِيًّا وَ حَافِظًا وَ نَاصِرًا وَ مَعِينًا؛ پروردگارا، برای من ولیّ، حافظ، ناصر و یاور باش!^۲
اللّٰهُمَّ كُنْ بِيْ حَقِيًّا؛ خدایا، پشتیبان من باش!^۳
اللّٰهُمَّ كُنْ لِيْ جَارًا مِنْ كُلِّ جَبَّارٍ عَنَيْدٍ؛ خدایا، در برخورد با هر دشمن ستم‌گری همراه من باش!^۴

۱. العدد القویه، ص ۲۶۴؛ بحار الأنوار، ج ۹۴، ص ۲۷۰.

۲. فقه الرضا، ص ۴۰۴؛ بحار الأنوار، ج ۸۴، ص ۲۱۳.

۳. اقبال الاعمال، ج ۲، ص ۳۷۶؛ بحار الأنوار، ج ۹۵، ص ۲۴۶.

۴. کافی، ج ۴، ص ۲۸۴؛ تهذیب، ج ۵، ص ۵۰؛ مصباح کفعمی،

ص ۱۸۸؛ وسائل الشیعة، ج ۱۱، ص ۳۸۳؛ بحار الأنوار، ج ۷۳،

ص ۳۳۶؛ همان، ج ۹۷، ص ۱۶۰.

(ب) در حق دیگران

اللّٰهُمَّ كُنِ الطَّالِبَ لَهَا مَمَّنْ ظَلَمَهَا وَ اسْتَخْفَ
بِحَقِّهَا؛^۱

پروردگارا، طالب حق او (حضرت زهرا علیها السلام)
باش از کسانی که ظلم به او کردند و حقش
را سبک شمردند!

اللّٰهُمَّ كُنِ أَنْتَ الشَّهِيدَ عَلَيْهِمْ؛^۲

پروردگارا! شاهد بر اعمال آنان باش.

اللّٰهُمَّ كُنْ لَنَا وَ لِتَكُنْ عَلَيْنَا؛^۳

پروردگارا، برای ما باش و علیه ما مباش!

(ج) در حق صاحب الزمان

□ اللّٰهُمَّ كُنْ لِفُلَانِ بْنِ فُلَانٍ عَوْنًا... ؛ خدایا، یاور

امام مهدی علیه السلام باش!^۴

□ اللّٰهُمَّ كُنْ لَوْلِيكَ فِي خَلْقِكَ وَ لِيًّا؛ پروردگارا،

خلیفه‌ی خودت را سرپرست باش!^۵

۱. مصباح المتعجب، ص ۳۹۹؛ جمال الاسبوع، ص ۴۸۶؛ بحار الأنوار،
ج ۱۱، ص ۷۴.

۲. امالی صدوق، ص ۱۶۲؛ بحار الأنوار، ج ۴۴، ص ۳۲۱.

۳. بحار الأنوار، ج ۸۳، ص ۵۲.

۴. همان، ص ۳۵۴؛ همان، ج ۹۹، ص ۲۵۸.

۵. همان، ج ۸۶، ص ۲۴۰.

«ولياً و حافظاً...» خبر فعل «کن» است که درخواست‌های دعا کننده را شامل می‌شود. این شش کلمه و درخواست همه یک حقیقت را دنبال می‌کنند و آن هم سلامت و عنایت به امام زمان علیه السلام است.

به راستی چرا برای امام علیه السلام از خداوند متعال که این‌گونه درخواست می‌شود؟
به عبارت دیگر خدای متعال ولی و حافظ است پس چرا ما دعا کنیم؟

این دعا، درخواست به نزول انواع خیرات و برکات (ولایت، حفاظت، نصرت...) بر حضرت حجت علیه السلام است و به حکم مکافات یکی از حکمت‌های درخواست این خیرات و برکات، شمول آنها نسبت به خود ماست زیرا:

۱- دعای به نزول برکت بر حضرت درخواست افاضه به خود ما از طریق ایشان است. یعنی وقتی حضرت سالم و پا برجا باشند همه‌ی هستی سالم و ثابت است.

۲- دعای به نزول این برکات بر حضرت مستلزم دعای حضرت به نزول همین برکات بر ماست.

یعنی آیا می‌شود شما برای حضرت دعا کنید و خودتان بی‌بهره بمانید؟ هرگز. در حقیقت اگر چه حضرت مهدی (ع) بهترین خلق خداوند متعال و در بهترین حالات وجود دارد ولی از آداب دعا این است که بهترین چیزها را از خداوند متعال برای بهترین فرد هستی بخواهید و به جهت رعایت این نکته و رعایت سایر آداب دعا، تنها خواسته ما متوجه یوسف زهراست.

«لولیک»

«ولی» در لغت به معنای نزدیکی، قرب و مباشر است.^۱ چنان که در عرب می‌گویند: «تباعدنا بعد ولی»^۲ یعنی بعد از نزدیکی دور شدیم. بنابراین، بین دو چیز بسیار نزدیک به هم - که فاصله‌ای نباشد - از این لفظ استفاده می‌شود.

۱. «الواو و اللام و الیاء أصل صحیح يدل علی قرب، من ذلک الولی: القرب... و الباب کله راجع إلی قرب.» (معجم مقاییس اللغه، ج ۶، ص ۱۴۱)

۲. قاموس قرآن، ج ۷، ص ۲۴۵.

«ولی» در اصطلاح متون دینی و اسلامی براساس آیات و روایات، خصوصاً واقعه غدیر خم و حدیث «من كنت مولاة فهذا علی مولاة» به معنای سرپرست است.^۱ بنابراین، «ولی» را درباره معصومان به معنای دوست انگاشتن، بزرگ‌ترین جفا بر کلمه «ولی» در طول تاریخ محسوب می‌شود که برخی از انسان‌ها را از مسیر هدایت دور کرده است.^۲

معصومان علیهم‌السلام، هم خود و هم فرزندان و جانشینان خود را با این کلمه معرفی نموده‌اند. مانند این که امام رضا علیه‌السلام در دعا برای فرزندش امام مهدی علیه‌السلام عرضه می‌دارد: «اللهم اذفع عن ولیک...»^۳

۱. علامه امینی در الغدیر، ج ۱، ص ۲۶۹ بحث مفصلی در مورد این مسئله ذکر کرده و علامه محسن علی بلستانی کتاب مستغنی در این باره با عنوان النهج السوی فی معنی المولی و الولی نوشته است که جناب آقای سید مرتضی موسوی گرمارودی این اثر را ترجمه و بنیاد بین‌المللی غدیر آن را چاپ کرده است.

۲. متأسفانه برخی از ترجمه‌های مفاتیح الجنان این اشتباه را مرتکب شده‌اند و جای تعجب است که این مسئله در کتاب پناه منتظر که تنها شرح موجود بر این دعاست، مشاهده می‌شود.

۳. مصباح المتهدد، ص ۴۰۹.

بنابراین، ولیّ در اصطلاح به معنای سرپرست، و در لغت به آن دو چیزی می‌گویند که آن چنان به هم نزدیک هستند که فاصله‌ای بین آنها نیست. لذا، خداوند ولیّ مؤمنان است و آنها هم ولیّ خدایند. همان طور که در آیات قرآن کریم می‌خوانیم: ﴿الله ولیّ الذین آمنوا﴾^۱ و ﴿ألا إنّ أولیاء الله...﴾^۲

ولایت بین امام و خداوند متعال، دو سویه است؛ امام، قرب، پیوند و اتصال به پروردگار هستی دارد و تأثیر و تأثر می‌پذیرد. امام هم ولیّ و هم نزدیک به خداست، اما خداوند متعال در پی این قرب، تنها تأثیر می‌گذارد و تأثیرپذیر نیست.

بنابراین، اگر گفته می‌شود، امام زمان علیه السلام ولیّ خداست، در لغت یعنی نزدیک‌ترین خلق به خداوند که در این عصر است، و در اصطلاح به معنای نماینده و خلیفه الهی به شمار می‌آید که از

۱. سوره بقره، آیه ۲۵۷.

۲. سوره یونس، آیه ۶۲؛ و چه زیباست این که امام صادق علیه السلام در استناد به این آیه شریفه می‌فرماید: «خوشا به حال پیروان امام قائم علیه السلام در غیبتش منتظر ظهور، به هنگام ظهورش مطیع فرمان اویند؛ - اولئک اولیاء الله الذین لا خوف علیهم و لا هم یحزنون - آنها اولیای خدا هستند و همانا نه ترسی دارند و نه غمی.» (کمال الدین، ج ۲، ص ۱۷۶؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۲، ص ۳۰۹).

طرف خداوند متعال سرپرست بر مردم معرفی شده است. زیرا سرپرستی امام، ریشه در قرب او دارد. قرب به مقام ربوبی یعنی از تکرر به وحدت نزدیک شدن و هر چه این حرکت به سوی وحدت، قوی تر باشد، تفوق شخص بر دیگران بیشتر خواهد شد. این برتری و تفوق سبب می-شود که شخص برتر واسطه در رشد شخص پائین تر شود و این حقیقت سرپرستی است.

«الحجة بن الحسن»

این بخش در برخی از متون با لفظ «فلان بن فلان»^۱ و در برخی دیگر به اسم مخصوص

۱. در پاورقی تهذیب آمده که به جای «فلان بن فلان» می گویی: «الحجة بن الحسن». گفتنی است در برخی روایات «فلان بن فلان» به جای نام حضرت نشسته است. نک: اثبابة الهداه، ج ۷، ص ۳۹۶، ح ۲۱. و در داستان زخمی از صفین، امام خودش را نیز با همین کلمه معرفی فرمود. لذا برخی احتمال داده اند این دعا برای امام هر عصری باشد. همان طور که در خصوص برخی از دعاها این احتمال داده شده است. مثلاً معجم احادیث الامام المهدي، ج ۴، ص ۱۷۴، درباره دعای امام رضا علیه السلام: «اللهم ادفع عن ولیک و خلیفتک...» نوشته شده: «الظاهر أن هذا الدعاء و بعض الأدعیه الأخری المروی آنها لصاحب الأمر یقصد بها الإمام المفترض الطاعة فی کل عصر فهی أيضاً تشمل إمام عصرنا صاحب الأمر المهدي أرواحنا فداء.» چنان که این احتمال را نیز بپذیریم، در اصل مقصود هیچ تفاوتی نمی کند، زیرا امام مهدی علیه السلام امام حاضر این زمان به شمار می آید و این دعا تنها درباره ایشان است.

حضرت آمده است. با توجه به این که برخی از علمای شیعه، تصریح به اسم خاص امام زمان علیه السلام را جایز نمی‌دانند،^۱ درباره لقب «حجة بن الحسن» به طور مختصر توضیح می‌دهیم: حجت به معنای دلیل و برهان است، یعنی خداوند متعال به وسیله امام بر بندگانش، احتجاج می‌کند، و بندگان هم به واسطه امام اقامه دلیل می‌کنند؛ مثلاً خداوند متعال به بندگان می‌فرماید: مگر حجت من این مسئله را بیان نکرد؟ بندگان هم عرضه می‌دارند: پروردگارا، حجت تو چنین بیان فرمود و ما به واسطه سخنان او چنین و چنان کردیم!

بنابراین، امام حجت الهی است به همین دلیل، در دعای معرفت عرضه می‌داریم:

اللهم عرفنی حجتک فإن لم تعرفنی حجتک

ضلت عن دینی!^۲

پروردگارا، حجتت را بر من معرفی فرما!
چرا که اگر حجت تو را نشناسم، در دینم
گمراه می‌شوم.

۱. نک: فصل‌نامه انتظار، مقاله آقای نجم‌الدین طبسی، تدوین سید

حسن واعظی، ش ۶، ص ۱۶۰.

۲. کمال‌الدین، ج ۲، ص ۲۸.

لفظ شریف «حجت» از القاب خاصه امام زمان علیه السلام است. هنگامی که «حجت» یا «حجت الله» گفته می‌شود، ذهن‌ها و فکرها به یاد آخرین حجت الهی منصرف می‌گردد. در بسیاری از ادعیه، زیارات و روایات با همین لقب نورانی یاد می‌شود. هم‌چنین مراد در روایاتی که قرینه و شاهی ندارد امام مهدی علیه السلام است، چنان که نقش انگشتر ایشان هم «أنا حجة الله» و به روایت دیگری «أنا حجة الله و خالسته»^۱ است.

بنابراین، او حجت الهی و آخرین حجت پروردگار عالمیان و فرزند یازدهمین پیشوای برحق، امام حسن عسکری علیه السلام است. این مولود گرامی در سحرگاه نیمه شعبان، سال ۲۵۵ هجری قمری پا به عرصه وجود گذاشت، و جهان را با نور خود منور کرد.

در این باره، روایاتی در منابع مهم شیعه هست از جمله حکیمه دختر امام جواد علیه السلام می‌گوید:

حضرت امام حسن عسکری علیه السلام کسی را دنبال من فرستاد و به من فرمود: عمه جان،

امشب که شب نیمه شعبان است، افطار نزد
ما باش!

فإنَّ الله تبارک و تعالی سیظهر فی هذه اللیلة
الحجّة و هو حجتہ فی أرضه...؛

به درستی که خدای تبارک و تعالی، به
زودی در امشب حجت را ظاهر می‌سازد، و
او حجت پروردگار بر روی زمین است...^۱

«صلواتک علیه و علی آبائه»

از وظایف و تکالیف بندگان درباره آن
حضرت، درود فرستادن بر ایشان است.^۲ با
توجه به آیه شریفه ﴿إِنَّ الله و ملائکته یصلون
علی النبی...﴾^۳ روشن می‌شود که:

الف) خداوند متعال بر پیامبرش «صلوات»
می‌فرستد. این «صلوات» که جمع «صلوة» است،
هرگاه به خداوند متعال نسبت داده شود، به
معنای فرستادن رحمت و هرگاه به فرشتگان و

۱ . کمال الدین، ج ۲، ص ۲۲۲؛ بحار الأنوار، ج ۵۱، ص ۲.

۲ . مکیال المکارم، ج ۲، ص ۳۷۳، وظیفه چهل و یکم، در این
خصوص مطالب بسیار ارزنده‌ای بیان شده است.

۳ . سوره احزاب، آیه ۵۶.

مؤمنان منسوب گردد، به معنای طلب رحمت است.^۱

ب) از تعبیر «یصلون» که فعل مضارع و دلیل بر استمرار است، فهمیده می‌شود که خداوند متعال همیشه و پیوسته رحمت و درود می‌فرستد.^۲

بنابراین، صلوات الهی بر امام مهدی علیه السلام و پدران گرامی ایشان، به معنای فرستادن رحمت و برکت بی‌کران است.

در دعای عهد مشابه همین کلام را عرضه می‌داریم: «صلوات الله علیه و علی آبائه الطاهرین»^۳ و چه زیباست که در دعای عهد از خداوند متعال می‌خواهیم، از جانب همه مردان و زنان مؤمن در مشرق و مغرب زمین، در کوه و صحرا و دشت و دریا و از جانب دعاکننده و پدر و مادر به وسعت و اندازه عرش و کلمات

۱. مفردات راغب، واژه صل.

۲. نک: تفسیر نمونه، ذیل آیه شریفه که بحث مفصلی ذکر شده است؛ نک: الأنوار الساطعه فی شرح زیارة الجامه، ج ۵، ص ۵۲۷.

۳. مفاتیح الجنان، دعای عهد. میرزا محمد هرنندی، در کتاب شرح دعای عهد، ص ۸۵، شرح بسیار مناسبی راجع به صلوات بر امام مهدی علیه السلام ذکر کرده است.

الهی و به قدر آن چه بر آن احاطه دارد (یعنی بی نهایت) صلوات فرستاده شود.

در دعای افتتاح از خداوند می خواهیم: «اللهم

و صلّ علی ولیّ امرک القائم»؛ در دعای روز عید

فطر عرضه می داریم: «اللهم صلّ علی ولیک

المنتظر»؛ در پگاه هر جمعه در دعای ندبه از

پروردگار متعال می خواهیم: «اللهم صلّ علی

حجتک و ولیّ امرک»؛ در دعای صلوات هم

می گوئیم: «اللهم صلّ علی ولیک و ابن اولیائک»^۱

صلوات الهی بر امام مهدی علیه السلام واضح است

زیرا خداوند متعال بر مؤمنان نیز علاوه بر

فرشتگان جدا صلوات می فرستد. در آیه شریفه:

﴿هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمُ

مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾^۲

اوست کسی که با فرشتگان خود بر شما

درود می فرستد تا شما را از تاریکی ها به

سوی روشنایی بر آورد.

۱. مصباح المتجهد، ص ۴۵؛ صحیفه مهدیه، ص ۳۸۸.

۲. سوره احزاب، آیه ۴۳.

درود الهی بر معصوم، نور و مصداق کامل
 ﴿وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ﴾^۱ رحمت به
 شمار می آید، زیرا محتاج رحمت الهی است.
 از مرحوم علامه طباطبایی رحمته الله سؤال کردند
 که معصوم به درود و صلوات نیازی ندارد، چرا
 صلوات می فرستیم؟ ایشان فرمودند:

صلواتی که ما می فرستیم، اولاً از خودمان
 چیزی اهدا نمی کنیم بلکه به خدا عرض
 می کنیم و از او می خواهیم که بر پیامبر و
 خاندانش رحمت ویژه بفرستد؛ ثانیاً گرچه
 این خاندان نسبت به ما محتاج نیستند، ولی
 به ذات اقدس اله که نیازمندند و باید دائماً
 فیض الهی بر آنان نازل شود. ما با این
 صلوات، خود را به این خاندان نزدیک
 کرده ایم، مانند آن که اگر باغبانی در باغی
 که همه گل ها و میوه هایش ملک صاحب
 باغ است، کار کند و از صاحب باغ حقوق
 بگیرد، روز عید یک دسته گل از باغ تهیه
 کند و به حضور صاحب باغ ببرد، آیا عمل
 او موجب تقرب به صاحب باغ هست یا نه؟
 مسلماً هست. این عمل نشانه ادب باغبان

است. صلوات هم ادب ما را ثابت می‌کند
والّا ما که از خودمان چیزی نداریم بلکه از
ذات اقدس اله مسئلت می‌کنیم، به مراتب و
درجات این بزرگواران بیفزاید، و همین
عرض ادب برای ما تقرب است.^۱

لازم به ذکر است از کلمه‌ی «و علی آبائه»
به دست می‌آید که در درود فرستادن بر امام
مهدی علیه السلام نباید از آباء و اجداد او غافل شد. در
حقیقت امام مهدی (ع) ادامه‌ی رسالت و ولایت
است، در دیدگاه اسلام سابقان دارای ارزش و
مقام والایی دارند. «و السابقون السابقون اولئک
المقربون»^۲

سرّ صلوات

اسرار، آثار و فواید صلوات، خصوصاً در مقام
دعا بسیار است^۳ که زین العابدین و سید

۱. توصیه‌ها، پرسش‌ها و پاسخ‌ها در محضر آیت‌الله جوادی آملی،
ص ۷۸.

۲. واقعه / ۱۰.

۳. نک: آثار صلوات؛ درود محمدی. در روایت امام علی آمده
است: «دعا و حاجت خود را همراه به صلوات کنید، زیرا صلوات
دعایی مستجاب است و چون به همراه صلوات حاجت خود را
خواسته‌اید، خدای سبحان چنین نیست که یکی از دو حاجت را
برآورد و دیگری را رد کند.» (سفینه البحار، ج ۲، ص ۶۶۲).

الساجدین این نوع روش را آموزش داده‌اند. اما یکی از رازهای آن در این مقام که وقتی رحمت به حضرت نازل شد، به دیگران هم می‌رسد چون او مجرای فیض است و اگر بخواهد خیری به دیگران برسد، باید نخست بر ایشان که رحمت خاصه‌اند، نازل شود و سپس به دیگران برسد. بنابراین، مرحوم علامه طباطبایی رحمته الله فرمودند:

معنای صلوات بر محمد و آل محمد علیهم السلام این است که خدایا! رحمتت را برای آنان فرو فرست که از آنان به ما برسد. اگر بخواهد رحمتی بیارد، ابتدا بر این خاندان می‌بارد و سپس به دیگران می‌رسد. بنابراین، طلب رحمت کردن مستلزم اجابت دعاست.^۱

صلوات در این دعا انشایی است، نه اخباری. علاوه بر این که صلوات موجب رحمت الهی بر امام زمان علیه السلام است، و آثار آن متوجه جهانیان نیز می‌شود، همان طور که این کیفیت در درود سرداب مقدس منعکس شده است:

۱. توصیه‌ها، پرسش‌ها و پاسخ‌ها، در محضر آیت الله جوادی آملی،

اللهم صلّ علیه صلوة تظهر بها حجته و
 توضح بها بهجته و ترفع بها درجته و تؤید
 بها سلطانه و تعظم بها برهانه و تشرف بها
 مكانه و تعلی بها بنیانه و تعزّ بها نصره و
 ترفع بها قدره و تسمى بها ذكره و تظهر بها
 كلمته و تكثر بها نصرته و تعزّ بها دعوته و
 تزیده بها إكراماً و تجعله للمتقين إماماً و
 تبلّغه فی هذا المكان مثل هذا الأوان و فی
 كلّ مكان منا تحيةً و سلاماً لا يبلى جدیده؛^۱
 بارالها، آن طور بر او درود فرست که حجت
 و دلیلش را آشکار و شادمانی و تازگی‌اش را
 نمایان گردانی و درجه‌اش را بالا ببری و
 سلطنتش را تأیید و تقویت کنی و دلیل و
 برهانش را معظم و جایگاهش را شریف، و
 اساس و بنیان او را بلند مرتبه، و یاری او را
 کامل و بزرگ گردانی و ارزش او را بالا
 ببری و یادش را نمودار و کلمه‌اش را آشکار
 گردانی؛ هم چنین درود تو باعث افزایش
 یاری‌اش، عزت‌مندی دعوتش، افزایش
 کرامتش و پیشوا شدن او برای پرهیزگاران

شود! در این جا و این لحظه و در هر جای
دیگری از ما به او سلام و احترامات ویژه‌ای
برسانی که جدید آن کهنه نگردد.
باد صبا اگر گذری از دیار عشق
پیغام ما به مهدی صاحب زمان رسان
بر گو که قلب شیعه تو سخت خسته است
بازآ و مرهمی به دل شیعیان رسان
صلوات بر امام زمان علیه السلام رتبه‌ای عظیم و
شریف دارد، زیرا صلوات که از ماده «صل»
است در اصل به معنای دعا برای فرستادن
خیرات و برکات است.

در مورد خداوند، جزء این معنی - که دعا
باشد - تصور ندارد. اما جزء دیگر، که خیرات و
برکات باشد. رسیدن این خیرات و برکات بر
امام زمان علیه السلام یا به خاطر خود امام علیه السلام و یا به
جهت واسطه بودن او در رسیدن خیرها و
نعمت‌ها به هستی است.

امام چون خود، مخلوق الهی است، نیاز به
نزول خیرات و برکات الهی دارد. هر چه مقام
انسان، عالی‌تر باشد نزول خیرات بیشتری را
می‌طلبد. چه برسد به امام که است. انسان
کامل یعنی در اوج قرب و نزدیکی به وحدت

است. وقتی انسان به ین حد از وجود رسید،
حتماً «مجرای فیض» می‌گردد.

انسان کامل، وقتی مجرای فیض شد، خلقت
پدید می‌آید. در این روند، خداوند فاعل بالذات
است و انسان کامل، فاعل بالعرض، فاعل
بالذات، همان خالق و رب الارباب است و فاعل
بالعرض، همان امام.

امام، تمام استعدادها را به فعلیت می‌رساند
چه استعدادهای مادی چه استعدادهای معنوی.
ناگفته پیداست که به فعلیت رساندن
استعدادها، نزول چه خیرات و برکاتی را بر
وجود امام می‌طلبد...

در این میان گزاره‌های دیگری را هم
نبایست دور از نظر داشت:

الف: امامان معصوم، همگی در طول
امیرالمؤمنین علیه السلام هستند و ایشان در رتبهٔ پس از
پیامبر صلی الله علیه و آله است و این مطلب، استدلال‌های
روائی نیز دارد. همین طولیت در نوع نزول
خیرات و برکات بر اهل بیت نیز، آثاری دارد.

ب: شرایط زمانی و مکانی وقوع انسان کامل
که از عوارض خارجی، به حساب می‌آید نیز در

نزول خیزات و برکات، بی‌اثر نیست. لذاست که هر امامی به وصف خاصی مشهور گشته و به نامی، نامیده شده و امام دوازدهم، صاحب وصف «قائم» است که اشاره به عظمت و میزان مسئولیت و... ایشان دارد.

ج: شخصیت دنیایی داشتن (در قید حیات بودن) و نداشتن (در ملکوت بودن) نیز از گزاره‌هایی است که در میزان نزول، دخیل به نظر می‌رسد.

از مجموع این مطالب، چه بسا پرده‌ای از نکات و اسرار نمایان شود، زیرا جمع آمدن لفظ «صلوات» و تکرار لفظ «علی» بی‌حکمت نیست. در ادبیات عرب ثابت شده است: «تکرار حرف جر در حکم تکرار عامل است. یعنی: دعاکننده رحمت‌های الهی را یک بار برای امام مهدی علیه السلام می‌خواهد و دوباره با تکرار لفظ «علی» این رحمت‌های را برای آباء و اجداد امام زمان علیه السلام طلب می‌کند. زیرا مقام حیات و ممات ظاهری آنان متفاوت است و تنها امام مهدی علیه السلام امام حی و حاضر است.

در صلوات بر پیامبر و اهل بیت واژه صلوات مفرد و لفظ «علی» تکرار نمی‌شود؛ یعنی گفته

می‌شود: «اللهم صلّ علی محمد و آل محمد» اما در این دعا هم جمع و هم تکرار حرف جر آمده است و دعاکننده می‌تواند تمام رحمت‌های الهی را یک بار برای امام حی و حاضر و یک بار دیگر بر امامان قبلی درخواست کند. با توجه به این که هر امامی وظیفه خاص و معینی را برعهده داشت و این تنوع وظایف، تنوع رحمت‌ها، برکت‌ها و فیض‌ها را می‌طلبد و دعاکننده با زمزمه کردن لفظ جمع صلوات تمام آنها را برای امام مهدی علیه السلام و هم سایر ائمه علیهم السلام خواهان و خواستار است.

«فی هذه الساعة و فی کلّ الساعة»

در این بخش، دعاکننده از پروردگار متعال خواستار سلامت و نصرت امام زمان علیه السلام است که در همین لحظات شیرین و معنوی متوجه افق وسیع‌تری می‌شود و آن را درخواست می‌کند: پروردگارا! در همه ساعات، زمان‌ها، دوران و لحظات، سلامت، نصرت، حمایت و لطف بی‌کرانت را شامل آخرین امام بگردان.

«فی هذه الساعة» زمان حال و شب قدر و شب نزول برکات، خیرات و مقدرات است «و فی کل ساعة» آینده و بیانگر وظیفه همیشگی یعنی توجه و دعا برای امام زمان است. که دعاکننده با توجه به زمان حالش توجه به آینده نیز دارد.

وقتی انسان با دریای رحمت الهی آشنا می‌شود و وسعت کرم و لطف او را مشاهده می‌کند، درخواست و تمنایش نیز وسیع می‌گردد. بنابراین در ادعیه و زیارات، الفاظ «کثیراً، متتابعاً، سرمداً، دائماً، ابداً و...»^۱ به چشم می‌آید. هم‌چنین به جای آن که فقط از ناحیه خودش دعا و سلام برساند، عرضه می‌دارد:

اللهم بلغ مولانا... عن جميع المؤمنين و المؤمنات فی مشارق الأرض و مغاربها، سهلها و جبلها... من الصلوات زنة عرش الله و مداد كلماته و ما أحصاه علمه و أحاط به كتابه...^۲ خداوندا برسان به مولای ما... از

۱. بحار الأنوار، ج ۹۹، ص ۱۵۷.

۲. مفاتیح الجنان، دعای عهد.

تمام مرد و زن اهل ایمان که در مشرق و مغرب‌های زمین، در صحرا و کوه و... هستند... درودی و تحیتی که برابری کند با عرش خدا و به قدر کلمات حق و آنچه علم خدا احصا و کتاب آفرینش حق در بر گرفته باشد...

اما مانند این فراز در ادعیه دیگر نیز وارد شده است. برای نمونه، در دعای روز عرفه عرضه می‌داریم:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ... فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَفِي كُلِّ السَّاعَةِ تَحِيَّةً كَثِيرَةً؛^۱
 خدایا، بر محمد و آل محمد علیهم‌السلام در این ساعت و همه ساعات درود فراوان برسان!
 در یکی از زیارات جامعه عرضه می‌داریم:
 اللَّهُمَّ فَبَلِّغْ أَرْوَاحَهُمْ وَأَجْسَادَهُمْ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَفِي كُلِّ وَقْتٍ وَأَوَانٍ وَحِينَ وَزَمَانَ
 مِنَّا السَّلَامَ وَارْدِدْ عَلَيْنَا مِنْهُمْ السَّلَامَ؛^۲

۱. بَعَارُ الْأَنْوَارِ، ج ۹۵، ص ۱۸۱.

۲. هَمَان، ج ۹۹، ص ۱۵۶.

پروردگارا! به ارواح پاک و بدن‌های مطهر
اتمه در این لحظه و تمام وقت‌ها و زمان‌ها
از ناحیه ما سلام برسان و سلام آنها را هم
به ما برگردان.

از آنجایی که تبرّی نیز مانند توتّی از
واجبات دین اسلام به شمار می‌آید، این گونه
درخواست نیز در تبرّی منعکس شده است. در
زیارت امام حسین علیه السلام و در بخش لعن بر
دشمنان او عرضه می‌داریم:

لعن الله قاتلك و جدّد عليهم العذاب فی هذه
الساعة و فی كل ساعة؛^۱

خدا قاتل (امام حسین) را لعنت کند و
عذاب را در این ساعت و تمام ساعات
تجدید فرماید.

این فراز از دعا نشان‌گر همت والای دعاکننده
است. او تمام لحظات را رصد کرده و از خداوند
متعال خواهان اجابت دعا در همهٔ زمان‌هاست.

«ولياً»

همان طور که قبلاً یاد آور شدیم، «ولی» این جا به معنای سرپرست است و دعاکننده از خداوند متعال می خواهد که ولیّ امام عصر علیه السلام باشد، زیرا اگر او سرپرستی و ولایت کسی را عهده دار شود از همه بهتر و والاتر است و کفایت می کند: «و کفی بالله ولیاً»^۱ علامه طباطبایی رحمته الله در بیان معنای ولایت می گوید:

برای ولایت معانی زیادی ذکر کرده اند، اما اصل در معنای آن از بین رفتن واسطه بین دو شیء به نحوی که آنچه بین آن دو از آنان نیست، فاصله ایجاد نکند.^۲

ایشان با توجه به موارد به کار برده شده در متون آیات و روایات می نویسد:

کلمه ولایت با توجه به موارد استعمال آن در قرآن و بیان اهل بیت علیهم السلام و غیره عبارت است از نزدیکی و قرب خاصی که براساس

۱. نساء / ۴۵.

۲. «والولاية و إن ذكروا لها معاني كثيرة لكن الأصل في معناه ارتفاع الوسطة الحائلة بين الشئين بحيث لا يكون بينهما ما ليس منهما.» (الميزان، ج ۱۰، ص ۸۸).

آن، نوع خاصی از تصرف و مالکیت و حاکمیت و تدبیر و تصدی پا می‌گیرد.^۱ بر این اساس، دعا کننده با گفتن این واژه از خداوند متعال می‌خواهد که سرپرستی برای امام مهدی علیه السلام ادامه یابد.

به عبارت دیگر، تمام انسان‌ها حتی مؤمنان هم محتاج سرپرستی خداوند متعال هستند. بنابراین قرآن کریم می‌فرماید:

﴿الله ولیّ الذین آمنوا﴾^۲

خداوند، ولیّ و سرپرست کسانی است که ایمان آورده‌اند.

امامان معصوم نیز سرپرستی الهی می‌خواهند. امام علی علیه السلام هم در مناجات‌های فراوانش، عرضه می‌دارد:

۱. همان، ج ۶، ص ۱۲. برای اطلاع بیشتر از معانی اصطلاحی ولایت در علوم مختلف، نک: پایان‌نامه آقای محمد علی قاسمی، نظریه تعطیل حکومت و نقد آن، ص ۵۰.

۲. سوره بقره، آیه ۱۸۷. منظور از مؤمنین در این آیه یا همان اهل بیت هستند یا ولایت الهی، نسبت به مؤمنان، بواسطه‌ی ولایت بر امام است. لذا در خطبه غدیر فرمود: «الله مولای و انا علی مولاه» پس ولایت الهی، شامل یک نفر می‌شود و آن انسان کامل است و مؤمنین براساس ولایت او تحت ولایت الهی قرار می‌گیرند. همان طوری که هر روایات، خلقت مؤمنین از خلقت امام نشئت می‌گیرد. لذا ولایت معصوم در ادامه ولایت خداوند متعال است.

و لا تولنی غیرک؛^۱

پروردگارا، سرپرستی‌ام را به کسی جز
خودت مسپار!

امام مهدی علیه السلام نیز از خداوند متعال خواهان
سرپرستی است. در دعای ماه رجب ایشان
آمده: «ولا تکلنا إلی غیرک؛^۲ پروردگارا، ما را به
غیر خودت وامگذار!»

عاشقان امام مهدی علیه السلام در این دعا، یک
خواسته با واژه‌های مترادف بیان می‌کنند. اما
تقدم و تأخر این واژه‌ها بی‌حکمت نیست.

چرا اولین واژه، لفظ «ولیتاً» است؟ قطعاً تقدم
این لفظ بر سایر کلمات، راز و رمزی دارد و آن
عظمت، شرافت، گستردگی و عمق این لفظ بر
سایر الفاظ است. دعاکننده، شش لفظ برای خبر
«کن» استفاده می‌کند که عبارتند از «ولیتاً»،
«حافظاً»، «قائداً»، «ناصرأ»، «دلیلاً» و «عیناً».

۱. بحار الأنوار، ج ۹۲، ص ۲۴۵؛ صحیفه مهدیه، ص ۵۰۱. در ادعیه
دیگر نیز این خواسته بیان شده است. مانند: «و تولنی و لا تولنی
غیرک...» (مصباح، ص ۷۱)

۲. مصباح، ص ۷۰۱؛ مصباح المنهجد، ص ۸۰۲؛ بحار الأنوار، ج ۹۸،
ص ۳۹۲؛ صحیفه مهدیه، ص ۲۸۸.

با نگاهی اجمالی به ظاهر و مفهوم این کلمات، روشن می‌شود که پربارترین و جامع‌ترین این کلمات، واژه «ولّیّاً» است، زیرا هنگامی که خداوند متعال ولیّ و سرپرست شخصی شد قطعاً او را حفظ، رهبری، نصرت و حراست می‌کند. بنابراین، احتمال می‌رود حکمت تقدم «ولّیّاً» بر دیگر واژه‌ها، همین مسئله (جامعیت) باشد.

ضمن آن‌که کاربرد این واژه با روح، حکمت و ضرورت دعا، هم‌آهنگی خاصی دارد. یعنی دعاکننده می‌داند که ولیّ و سرپرست تمام موجودات این عصر، محتاج سرپرست الهی است و همه خلایق در ذات خود، فقیر و محتاج پروردگار هستند. شخصی که ولیّ، حافظ، قائد، ناصر، دلیل و عین می‌باشد نیازمند به قدرتی بالاتر از خود که خالق همه این خصوصیات است، می‌باشد.

«و حافظاً»

این بخش حفظ و حمایت الهی را برای امام مهدی علیه السلام که حافظ اسرار الهی^۱ می باشد خواستار است. زیرا خداوند بهترین حافظ است: ﴿فالله خیر حافظاً﴾^۲ این دعا که به دعای سلامت مشهور است، با این بخش کاملاً رخ می گشاید.

اما آیا امام زمان علیه السلام نیز مانند سایر انسان ها بیمار و یا دچار مشکل می شود؟ بر اساس روایات، امام زمان علیه السلام مانند دیگران، زندگی طبیعی در میان مردم دارد و همان طوری که پیامبران الهی و دیگر ائمه: به بیماری یا مشکلات دیگر دچار می شدند، امام زمان علیه السلام نیز ممکن است به همین صورت باشد. بنابراین، دعا و صدقه برای سلامت امام مهدی علیه السلام بی مورد نیست.

۱. «السلام علیک یا حافظ أسرار رب العالمین.» (مفاتیح الجنان، ص ۸۶۸)؛ امام صادق علیه السلام هم امام مهدی علیه السلام را حافظ اسرار امامت معرفی می فرماید: «الحافظ لما استودع» (بشارة الاسلام، ص ۱۴).

۲. یوسف / ۶۴.

امامان نور هم در زیباترین حالات خود (مناجات) برای حفظ و سلامت امام زمان علیه السلام دعا کرده‌اند. امام زین‌العابدین و سید الساجدین علیهما السلام برای حفظ ایشان این گونه مناجات می‌کنند: «و راعه بعینک واحمه بحفظک؛^۱ او را نگهبان و در پناه خود حفظ فرما».

امام رضا علیه السلام نیز پیوسته به دعا کردن برای امام زمان علیه السلام به وسیله خواندن این دعا، امر می‌فرمودند:

اللَّهُم اَدْفَعْ عَن وَّلِيَّتِكَ... وَ اَعِزَّهُ مِنْ شَرِّ جَمِيعِ مَا خَلَقْتَ وَ بَرَأْتَ وَ اُنْشَأْتَ وَ صَوَّرْتَ وَ اَحْفَظْهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَ عَنِ يَمِينِهِ وَ عَنِ شِمَالِهِ وَ مِنْ فَوْقِهِ وَ مِنْ تَحْتِهِ بِحَفْظِكَ الَّذِي لَا يَضِيعُ مِنْ حَفْظَتِهِ بِهِ؛^۲

۱. صحیفه سجادیه، دعای ۴۷، معجم احادیث الامام مهدی، ج ۲، ص ۲۰۴.

۲. مصباح المتعبد، ص ۴۰۹؛ المصباح، ص ۷۲۶؛ جمال الاسبوع، ص ۳۰۷؛ البلد الامین، ص ۱۲۰؛ صحیفه مهدیه، ص ۳۴۳؛ مکیال المکارم، ج ۲، ص ۱۲۷. این دعا از طریق یونس بن عبدالرحمن با اندکی تفاوت نیز نقل شده است.

خداوندا، هرگونه بلا را از ساحت ولیّ خود دور گردان... و او را در پناه خود از شر تمام آنچه آفریده و ایجاد و انشا و صورت‌گیری فرموده‌ای محفوظ بدار، و او را از پیش رو و پشت سر و راست و چپ و از بالا و پایین محفوظ بدار، حفظ کردنی که هرکس را آن طور محفوظ گردانی از بین نرود!

در دعای «صلوات» نیز عرضه می‌داریم:

اللّٰهُمَّ اَعِزَّنِيْ مِنْ شَرِّ كُلِّ بَاغٍ وَّ طَاغٍ وَّ مِنْ شَرِّ جَمِيْعِ خَلْقِكَ وَّ احْفَظْنِيْ مِنْ بَيْنِ يَدِيْهِ وَّ مِنْ خَلْفِهِ وَّ عَنْ يَمِيْنِهِ وَّ عَنْ شِمَالِهِ وَّ احْرَسْنِيْ وَّ امْنَعْنِيْ اَنْ يُّوْصَلَ اِلَيْهِ بِسُوْءٍ؛^۱

خدایا، او (امام مهدی علیه السلام) را از زیان و بدی و تمام ستم‌گران و طاغوت‌ها و سرکشان و از بدی و زیان همه آفریدگانت در پناه خود محفوظ بدار و او را از پیش روی، پشت سر، راست و چپ نگهبانی کن، و پاسداری و نگاه‌دارنده‌اش باش تا هیچ گزند و بدی به او نرسد!

امام جواد علیه السلام می‌فرمایند:

بعد از هر نماز واجب بگو:

اللهم وليك فلان فاحفظه من بين يديه و من خلفه

و عن يمينه و عن شماله و من فوقه و من تحته؛^۱

خداوندا، ولّیت (امام مهدی علیه السلام) را در

پیشگاه خودت از پیش رو و پشت سر و از

سمت راست و چپ و از بالا و پایین حفظ

بفرما!

امام حسن عسکری علیه السلام هم، در قنوت

نمازهایشان این گونه دعا می فرمایند:

فاجعله اللهم في حصانة من بأس المعتدين...

و اجعله اللهم في أمن مما يشفق عليه منه...

و ردّ عنه من سهام المكائد ما يوجهه أهل

الشنآن إليه؛^۲

خداوندا! او (امام مهدی علیه السلام) را در پناه گاهی

قرار ده تا از شرّ متجاوزان در امان باشد!

خدایا! او را از چیزهایی در امان بدار که

برایش می ترسیم، و تیرهای نیرنگ را که

کینه توزان و بدخواهانش به سوی او پرتاب

می کنند، برطرف ساز!

۱. کافی، ج ۲، ص ۵۴۸؛ من لا يحضر الفقيه، ج ۱، ص ۳۲۷، به جای

«فلان»، «الحجة» ذکر شده است.

۲. مصباح المتعبد، ص ۱۵۶؛ مهج الدعوات، ص ۸۵؛ البلد الامين،

ص ۶۶۰؛ صحيفه مهديه، ص ۱۶۵ و ۱۶۷.

چرا همواره برای سلامت و حفظ امام مهدی علیه السلام از همه بلاهای آسمانی و زمینی دعا می‌شود؟ چرا باید برای سلامت ایشان و حفظ وجود نازنین او، این گونه دعا کرد؟

حکمت دعای سلامت

امام مهدی علیه السلام واسطه فیض و محور عالم هستی است. اگر او نباشد، هیچ مخلوقی حق حیات ندارد. بنابراین، جهان هستی وابسته به اوست و در این باره روایات فراوانی وجود دارد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله خطاب به امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

إني و احد عشر من ولدي و أنت يا علي زرُّ
الأرض أعني أوتادها و جبالها، بنا أوتد الله
الأرض أن تسيخ بأهلها، فإذا ذهب الإثنا عشر
من ولدي ساخت الأرض بأهلها و لم ينظروا؛^١
من و یازده تن از فرزندانم و تو ای علی!
لنگرهای زمین هستیم. خداوند به وسیله ما

١. شیخ طوسی، الغیبه، ص ١٢٦؛ بحار الأنوار، ج ٣٦، ص ٢٥٩؛ اثبات الهداة، ج ١، ص ٤٦٠؛ کافی، ج ١، ص ٣١٩ (با اندکی تفاوت).

زمین را استوار کرده که ساکنانش را در دل
خود فرو نبرد. هنگامی که دوازده فرزندم از
روی زمین بروند، زمین ساکنانش را در دل
خود فرو می‌برد و به آنها مهلت داده
نمی‌شود.

امام زین العابدین علیه السلام هم در یک روایت
طولانی می‌فرماید:

و بنا یمسک الأرض أن تمید بأهلها و بنا
ینزل الغیث و بنا ینشر الرحمة و ینخرج
برکات الأرض ولولا ما فی الأرض منّا
لساخت بأهلها؛^۱

خداوند به وسیله ما نمی‌گذارد که زمین،
اهل خود را پریشان سازد و به وسیله ما
باران را می‌فرستد و به وسیله ما رحمتش را
می‌گستراند و به وسیله ما برکات زمین را
خارج می‌سازد و اگر امامی از ما بر روی
زمین نبود، زمین اهل خود را در کام خود
فرو می‌برد.

۱. کمال الدین، ج ۱، ص ۲۰۷؛ امالی صدوق، ص ۱۵۷؛ فرائد السمطين،
ج ۱، ص ۴۶؛ ینایع المودة، ج ۱، ص ۷۵؛ همان، ج ۳، ص ۲۶۰.

امام باقر علیه السلام هم در این باره می‌فرماید:
 لو أن الإمام رفع من الأرض ساعة لماجت
 بأهلها كما يموج البحر بأهله؛^۱
 اگر یک ساعت امام از روی زمین برداشته
 شود، زمین ساکنانش را درنوردد، آن چنان
 که دریا [به هنگام طوفان] ساکنانش را
 درمی‌نوردد.

در کتاب او خواهد آمد هجده روایت در این
 باره به همراه تحلیل زیبایی ذکر شده است.^۲
 هم‌چنین در کتاب امامت و مهدویت شش توجیه و
 تحلیل در این باره وجود دارد.^۳ علاوه بر این
 مطالب، علت و حکمت حفظ امام مهدی علیه السلام،
 حفظ نبوت، امامت و دین الهی است. چنان‌چه
 او سالم و پا برجا باشد، هدف ارسال رسل و
 انزال کتب تحقق می‌یابد.

۱. کمال‌الدین، ج ۱، ص ۲۰۲؛ بحار الأنوار، ج ۲۲، ص ۲۴ (با اندکی

تفاوت)؛ نعمانی، الغیبه، ص ۱۳۹؛ بصائر الدرجات، ص ۵۰۸.

۲. ص ۱۵۰.

۳. ج ۲، ص ۷۵ - ۱۱۲.

امام رضا علیه السلام در ادامه دعایی که ذکر گردید
با اشاره به همین حقیقت می‌فرماید:

و احفظ فیہ رسولک و آباءہ أئمتک و دعائم
دینک؛^۱

خدایا، در وجود مبارک او (امام مهدی علیه السلام)
پیامبرت و پدرانیش را که امامان منصوب از
ناحیه خودت و ستون‌های دینت هستند،
حفظ فرما!

او وارث و ادامه رسالت، نبوت و امامت
است. دعا برای سلامت ایشان، دعا برای حفظ
و سلامت تمام دست‌آوردهای وحیانی و
آسمانی است. البته پروردگار متعال هم برای
حفظ او تدابیری به کار بسته است، وانگهی
انسان‌ها نیز وظیفه دارند از خداوند متعال برای
آخرین حجت علیه السلام از طریق اصول آن، سلامت و
تن‌درستی درخواست نمایند.

۱. مصباح‌المتهدج، ص ۴۰۹؛ المصباح، ص ۷۲۶؛ جمال‌الاسبوع،
ص ۳۰۷؛ بلد‌الامین، ص ۱۲۲. این بخش در چندین دعا وارد شده،
مانند دعای معرفت که از وجود نازنین امام مهدی علیه السلام نیز شرف
صدر یافته است؛ کمال‌الدین، ج ۲، ص ۵۱۲؛ مصباح‌المتهدج،
ص ۴۱۱؛ المصباح ص ۴۲۵؛ احتجاج، ج ۲، ص ۳۱۶؛ صحیفه مهدیه،
ص ۳۵۸.

«جنبه‌ی دیگری که در دعا برای حفظ آن حضرت می‌تواند مدنظر باشد این است که خداوند وجود مقدّس حضرت بقیّة‌الله ارواحناه فداه را برای انجام رسالت بی‌نظیری که برعهده‌اش گذاشته شده، حفظ فرماید. آنچه این آخرین وصیّ حضرت خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله متحمّل شده و قرار است که با ظهور خود به طور کامل ادا نماید، مسؤولیت و رسالت بسیار بسیار بزرگی است که برای حُسن انجام آن، عنایت خاص و ویژه‌ی الهی لازم است. ما از خداوند می‌خواهیم ایشان را برای تحمّل این بار سنگین در حال غیبت و ظهور حفظ فرماید. به دوش کشیدن ودایع بزرگ امامت، هم در زمان غیبت - که به امر خداوند بدون آشکار شدن علنی برای مردم است - بسیار سنگین می‌باشد و هم در هنگامه‌ی ظهور که امیدها و آرزوهای همه‌ی انبیا و اولیای الهی را از ابتدای خلقت حضرت آدم علیه السلام بر روی زمین محقق خواهد فرمود و هر

دوی اینها نیاز به حفظ و مراقبت ویژه‌ی خداوند
از این تنها ولیّ حیّ خود دارد.»^۱

راه‌های سلامت

پروردگار متعال همواره در طول تاریخ برای
حفظ اولیای خود از وسایل و اسبابی استفاده
کرده است: به آتش فرمان می‌دهد بر
ابراهیم علیه السلام گلستان شود، و به رود خروشان
دستور می‌دهد، صندوق حامل موسی علیه السلام را به
سلامت به کاخ فرعون برساند، و حضرت
عیسی علیه السلام را به آسمان بالا می‌برد، و برای حفظ
جان اشرف مخلوقات به عنکبوت دستور تنیدن
و به کبوتر فرمان لانه‌سازی بر دهانه غار
می‌دهد و در جنگ‌ها، ملائک را به یاری
می‌فرستد. با وجود این، تمام انسان‌ها در تمام
دوران‌ها وظیفه دارند، برای حفظ ولیّ زمان،
جان‌فشانی کنند. کامل‌ترین و بارزترین نمونه،
جان‌فشانی امیرالمؤمنین علیه السلام در «لیلة المییت»
است.

همان راههایی که برای حفظ و سلامت انبیا و اولیای گذشته وجود داشته، در مورد آخرین حجت الهی علیه السلام نیز وجود دارد. تمام انسان‌های عصر امام مهدی علیه السلام به تلاش برای حفظ ایشان از تمام حوادث و آسیب‌ها موظف هستند که نمونه کوچکی از این وظیفه در قالب دعا نمایان شده است.

امام رضا علیه السلام به پسر مقاتل می‌فرماید:

آن طور که مردم (اهل سنت) در قنوت دعا می‌کنند، دعا مکن، بلکه بگو:
 اللهم أصلح عبدک و خلیفتک بما أصلحت به
 أنبیائک و رسلک و حفّه بملائکتک و أئده
 بروح القدس من عندک و أسلک من بین
 یدیه و من خلفه رصداً یحفظونه من کلّ
 سوء؛^۱

خدایا، کار بنده و خلیفه‌ات (امام مهدی علیه السلام) را سامان ده به آنچه کار پیامبران و فرستادگانت را سامان دادی و فرشتگانت را پیرامونش قرار ده، و او را به روح القدس از

۱. مصباح المتعبد، ص ۳۶۶؛ جمال الاسبوع، ص ۲۵۶؛ بحار الانوار، ج ۸۹، ص ۲۵۱؛ صحیفه مهدیه، ص ۱۷۸؛ مکیال المکارم، ج ۲، ص ۵۸.

سوی خویش تأیید فرما تا از پیش رو و پشت سرش او را از هر بدی محافظت کنند!

خداوند متعال به دیگر امامان معصوم علیهم السلام هم عناصری برای حفظ بخشیده بود. امام موسی بن جعفر علیه السلام در روایتی درباره آیه شریفه «وَلَوْ لَّا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ»^۱ و آیه «لَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ»^۲ صبر و انتظار را دو عامل حفظ، بیان کرده و درباره این آیه می‌فرماید:

هم الأئمة عليهم السلام و هم الأعلام ولولا صبرهم و انتظارهم الأمر أن يأتيهم من الله تعالى لقتلوا جميعاً؛^۳

منظور در آیه شریفه، ائمه: هستند و اگر صبر و انتظار آمدن امر الهی را نداشتند همه کشته می‌شدند.

۱. سوره حج، آیه ۳۹.

۲. همان، آیه ۴۰.

۳. تفسیر برهان، ج ۳، ص ۹۴؛ کنز الفوائد، ص ۱۷۰؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۵۹؛ تأویل الآيات، ج ۱، ص ۳۴۰.

این دو عامل (صبر و انتظار) در حقیقت یکی از راهها و روشهای حفظ و سلامت امام زمان علیه السلام به شمار می آید.

چه آسیبها، و شرهایی وجود امام علیه السلام را تهدید می کند؟ خداوند متعال امام مهدی علیه السلام را از شرّ چه چیزهایی حفظ می فرماید؟ آیا ما شیعیان توان و لیاقت حفظ امام علیه السلام را نداریم؟

خطرهایی برای امام مهدی علیه السلام وجود دارد که شاید کمتر به ذهن کسی خطور کند. شیطان با تمام اعوان و انصارش، هر لحظه در حال نقشه کشیدن و اجرا کردن اهدافشان برای به عقب انداختن ظهور حضرت مهدی علیه السلام هستند، زیرا ابلیس خوب می داند ظهور حضرت مهدی علیه السلام مساوی با مرگ شیطان است. دولت او تمام می شود و دیگر انسانها را به راحتی نمی تواند اغوا کند.

امام هادی علیه السلام مصداق آیه شریفه «وَحَفِظْنَاَهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ»^۱ را روز ظهور بیان فرموده‌اند.^۲

هنگامی که شیطان از درگاه الهی رانده شد و تا روز قیامت مهلت خواست، خداوند او را تا وقت معلوم، مهلت داد؛ «قَالَ رَبُّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ * قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ * إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ»^۳ گفت: پروردگارا، پس مرا تا روزی که برانگیخته خواهند شد مهلت ده؛ فرمود: تو از مهلت یافتگانی * تا روز [و] وقت معلوم.

در روایاتی از امام سجاد،^۴ امام صادق^۵ و امام رضا علیه السلام وقت معلوم به ظهور امام مهدی علیه السلام تطبیق و تأویل شده است.

۱. سوره حجر، آیه ۱۷.

۲. معانی الاخبار، ص ۱۳۹؛ البرهان، ج ۱، ص ۲۸۱؛ نورالثقلین، ج ۳، ص ۸۵؛ بحار الأنوار، ج ۶۳، ص ۲۴۲؛ معجم احادیث الامام المهدی، ج ۵، ص ۱۹۶.

۳. «و آن را از هر شیطان رانده شده‌ای حفظ کردیم.» (سوره حجر، آیه ۳۶ - ۳۸)

۴. منتخب الانوار المضيئة، ص ۲۰۳؛ بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۷۶؛ معجم احادیث الامام المهدی، ج ۵، ص ۱۹۷.

۵. تفسیر عیاشی، ج ۲، ص ۲۴۲؛ دلائل الامامه، ص ۲۴۰؛ بحار الأنوار، ج ۶۳، ص ۲۲۱؛ معجم احادیث الامام المهدی، ج ۵، ص ۱۹۸.

۶. کمال الدین، ج ۱، ص ۳۷۱؛ کفایة الاثر، ص ۲۷۰؛ بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۲۱؛ معجم احادیث، ج ۵، ص ۲۰۱.

از سوی دیگر، انسان‌ها تصور می‌کنند که برای دفاع از اهل بیت عصمت و طهارت آماده هستند، ولی تجربه تاریخ نشان می‌دهد، در عرصه امتحان، موفق و سربلند نبوده‌اند. چه بسا خود مسلمانان خطرهایی برای اسلام به وجود آورده‌اند و حتی برخی شیعیان به امام زمان خود آسیب‌هایی رسانده‌اند.

امام صادق علیه السلام در پاسخ به اسحاق بن عمار درباره آیه شریفه «إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا»^۱ می‌فرماید:

نحن الذين آمنوا و الله يدافع عنا ما أذاعت
شیعتنا؛^۲

آنهایی که ایمان آورده‌اند ما هستیم. خداوند متعال از ما دفاع می‌کند، به هنگامی که پیروان ما را اذیت کنند.

بنابراین، به شهادت تاریخ، برخی از شیعیان، نه تنها مدافع اهل بیت علیهم السلام نبوده‌اند؛ بلکه در صف مقابل قرار گرفته و مجری طرح‌های

۱. «قطعاً خداوند از کسانی که ایمان آورده‌اند دفاع می‌کند.» (سوره حج، آیه ۳۸)

۲. کنز الفوائد، ص ۱۷۱؛ بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۸۲.

شیطان شده‌اند. چه بسا کسانی امام مهدی علیه السلام را نمی‌شناسند و خطری هم برای آن حضرت نمی‌آفرینند؛ ولی آنهایی که شیعه نامیده می‌شوند، در برابر حضرت صف‌آرایی می‌کنند و علیه اهداف و انگیزه‌های امام زمان علیه السلام اقدام می‌کنند و قلب او را ناراحت می‌سازند. همان طور که در توقیع شریف فرمود:

قد آذانا جهلاء الشيعة و حمقائهم، و من دینه
جناح البعوضة أرجع منه؛^۱

نادانان و کم‌خردان شیعه و کسانی که بال
پشه از دین‌داری آنان محکم‌تر است، ما را
می‌آزارند.

«و قائداً»

«قائد» به معنای رهبر، راهبر و پیشواست.^۲
دعاکننده از خداوند متعال می‌خواهد که راهبر و
رهبر امام زمان علیه السلام باشد، زیرا تمام موجودات،
محتاج عنایت پروردگار هستند. اگر خداوند

۱. احتجاج، ج ۲، ص ۴۷۴.

۲. الرائد، ج ۲، ص ۱۳۲۴.

متعال لحظه‌ای انسان را سرپرستی نکند و به حال و هوای نفسش واگذارد، طغیان می‌کند و از مسیر حق خارج می‌شود. بنابراین، اشرف مخلوقات، پیامبر مکرم اسلام ﷺ در هر روز عرضه می‌داشت:

إلهی... لا تکلنی إلی نفسی طرفة عین أبداً،
فإنک إن تکلنی إلی نفسی أقرب من الشرّ و
أبعد من الخیر؛^۱

خدایا، یک چشم برهم زدن مرا به خودم
وامگذار! زیرا اگر به نفسم واگذار کنی به
بدی خیلی نزدیک و از خوبی بسیار دور
می‌شوم.

در دعایی هم از امام عصر علیه السلام نقل شده است:

و لا تکلنا إلی غیرک؛

خدایا ما را به غیر خودت وامگذار!^۲

معنای دیگری هم می‌توان برای این واژه بیان
کرد و آن این است که براساس آیه شریفه ﴿ان

۱. من لا یحضره الفقیه، ج ۴، ص ۱۸۸؛ مجمع الزوائد، ج ۱۰، ص ۱۸۱.
۲. مصباح، ص ۷۰۱؛ مصباح المتعجد، ص ۸۰۲؛ بحار الأنوار، ج ۹۸،
ص ۳۹۲؛ صحیفه مهدیه، ص ۲۸۸.

ربی علی/صراط مستقیم)؛ پروردگرم، زمامدار راه راست است. می‌توان گفت: اگر راه راست همان امام است و زمامداری خداوند، نسبت به امام زمان علیه السلام ابقاء عنایت خاص الهی بر آن حضرت، برای بقای وجود حضرت است و اگر راه راست، غیر از امام است زمامداری خداوند، چه بسا کنایه از ابقاء حضرت بر آن راه است که از کلمه مهدی هم برمی‌آید که امام، خلقتش بر پایه هدایت‌یافتگی است.

عاشق منتظر هم با الفاظ و عبارات مترادف از پروردگار می‌خواهد که ولی عصر علیه السلام را سرپرستی کند. در حقیقت روح این دعا درخواست عنایت خاص الهی برای ولی زمان علیه السلام است.

«و ناصراً»

امام مهدی علیه السلام ناصر دین،^۱ حق الهی^۲ و بی‌یاوران^۳ است، وانگهی چون بزرگ‌ترین و بهترین بنده است، به نصرت الهی نیز احتیاج دارد. از این رو، دعاکننده با گفتن این کلمه از خداوند متعال نصرت و یاری او را در همه برنامه‌ها و احوال می‌خواهد. زیرا تنها او نصیر است. «و کفی بالله نصیراً»^۴ این نوع درخواست در بسیاری از ادعیه مهدوی به گونه‌های متفاوت بیان شده که نمونه‌هایی از آن عبارتند از:

الف) امام محمد باقر علیه السلام می‌فرماید:

در روز جمعه، عید فطر و قربان، به هنگام خروج از منزل برای خواندن نماز بگو: «... وانصره ناصراً عزیزاً»^۵.

۱. پیامبر صلی الله علیه و آله «انه ناصر دین الله عزوجل.» (بحار الأنوار، ج ۲۷، ص ۲۱۳)

۲. «السلام علیک... یا ناصر حق.» (مفاتیح الجنان، زیارت آل یاسین.)

۳. «واجعله اللهم مفزعاً لمظلوم عبادهک و ناصراً لمن لا یجد له ناصراً غیرک.» (مفاتیح الجنان، دعای عهد)

۴. سوره نساء، آیه ۴۵.

۵. اقبال الاعمال، ص ۵۸۵؛ صحیفه مهدیه، ص ۲۶۰.

ب) امام صادق علیه السلام در تعقیب نماز ظهر هنگام دعا عرضه می‌داشت:

اللهم أئده بنصرک و انصر عبدک؛^۱
 خدایا، با یاری خودت او را تأیید کن و
 بندهات را یاری نما!

و فرمود هر چه را ترک می‌کنی، این را ترک
 مکن و در هر صبح و شام بگو «... وانصره، نصراً
 عزیزاً»^۲ و به کسی که خواهان طول عمر و
 زیارت حضرت مهدی علیه السلام بود، فرمود بگو: «... و
 عجل لولیک الفرج و العافیة و النصر»^۳

ج) در دعای امام رضا علیه السلام نیز آمده است:

وانصر بنصرک العزیز... و أئده بالنصر و
 انصره بالرعب؛^۴

او را با نصر عزت‌مند، نصرت بده... او را
 مؤید به نصر و نصر به رعب بفرما!

۱. فلاح السائل، ص ۱۷۰؛ البلد الامین، ص ۲۷؛ بحار الأنوار، ج ۸۶، ص ۶۲؛ صحیفه مهدیه، ص ۱۸۹.

۲. کافی، ج ۲، ص ۵۳۰؛ مکیال المکارم، ج ۲، ص ۶۲.

۳. مصباح المتعبد، ص ۵۸؛ فلاح السائل، ص ۱۶۷؛ بحار الأنوار، ج ۸۶، ص ۷؛ مکیال المکارم، ج ۲، ص ۲۹.

۴. جمال الاسبوع، ج ۵۰۷؛ مکیال المکارم، ج ۲، ص ۱۲۷.

در دعای دیگر نیز آمده است:

وانصره بنصرک العزیز نصراً عزیزاً؛^۱

و به نصرت قوی و نیرومندت مقتدرانه
یاری فرما!

د) امام حسن عسکری نیز در قنوت
نمازهایش نصرت و یاری یادگار شایسته‌اش را
این گونه طلب می‌نماید:

وانصره علی من عاداه؛^۲

بر تمام دشمنانش پیروز گردان.

در بخشی دیگر می‌فرماید:

فاشدد اللهم ازره بنصرک؛

خدایا، با یاری‌ات پشتش را محکم گردان!

ه) در زیارت «آل یاسین» که به تعلیم ایشان

است عرض می‌داریم: «اللهم انصره؛^۳ بارالها، او را

یاری فرما!»

بنابراین، بعید نمی‌نماید که درخواست

«نصرت» تمنای فرج و ظهور حضرت باشد؛

۱. اقبال الاعمال، ج ۱، ص ۴۲۷؛ صحیفه مهدیه، ص ۲۱۴.

۲. مهج الدعوات، ص ۸۵؛ البلد الامین، ص ۶۶۰؛ مصباح المتعجد،
ص ۱۵۶.

۳. احتجاج، ج ۲، ص ۳۱۶؛ بحار الأنوار، ج ۹۴، ص ۲.

اگرچه برخی از بخش‌های قبل و بعد، نصرت در عصر غیبت را نیز شامل می‌شود.

«و دلیلاً»

«دلیل» به معنای راهنماست.^۱ دعاکننده با گفتن این کلمه از خداوند متعال می‌خواهد که امام زمانش علیه السلام را راهنمایی کند.

در حقیقت، روح این دعا که درخواست سلامت برای امام زمان علیه السلام است، با جملات و الفاظ متفاوتی بیان می‌شود. «دلیلاً» عطف بیان دیگری بر «ولیاتاً» است، یا تأکیدی دیگر بر درخواست سلامت. بر عارف و عاشق امام زمان علیه السلام سخت و گران است که ناخوشی و ناراحتی، غم و اندوه امام زمانش را فراگیرد و او سرگرم دنیای خویش باشد. در دعای ندبه آمده است:

عزیز علیّ أن تحیط بک دونی البلوی؛ گران
و سخت‌تر است بر من که تو تنها گرفتار
باشی و بلا بر تو احاطه کند.

۱. «دل... إبانة الشيء بإمارة تتعلمها، دللت فلاناً على الطريق و الدليل: الإمارة في الشيء.» (معجم مقاییس اللغة، ج ۲، ص ۲۵۱)

وقتی سختی حقیقی باشد، نگرانی و اضطراب پیدا می‌شود. برای رفع تمام این تشویش‌ها، باید به آرام‌بخش دل‌ها و جان‌ها دل سپرد. بنابراین، باید دست به دعا برداشت و با بیان الفاظ متعدد، بر درخواست اصلی اصرار و پافشاری کرد و در هر شبانه روز، چندین بار در حالات مختلف، خواسته خود را بیان نمود.

«وعیناً»

واژه «عین» مشترک لفظی است و معانی متعدد دارد. بنابراین، در هر مورد به قرینه معینه نیاز است. «عین» نگهبان و ناظر معنا می‌شود.^۱ از خداوند متعال می‌خواهیم که نگهبان، ناظر و حافظ امام علیه السلام در تمام لحظه‌ها باشد، زیرا تنها او مراقب است: «و اصبر لحکم ربک فانک باعیننا»^۲ اگر کسی پروردگار نگهبانش باشد، هیچ خطری او را تهدید نمی‌کند. بنابراین، امام زین‌العابدین علیه السلام برای

۱. «هو عین علیه.» (الرائد، ج ۲، ص ۱۲۳۳)

۲. سوره طور، آیه ۴۸.

امام مهدی علیه السلام با این جمله دعا می فرماید: «و راعه بعینک»^۱ خدایا او را با دیده ی خود رعایت [نگهبان] فرما.

برخی در شرح این کلمه نوشته اند: «شاید این لفظ اشاره به حدیث مشهور نوافل دارد که بسیاری از عرفا درباره آن بحث کرده اند. در حدیث آمده است که بنده، با تقرب هر چه بیشتر به خداوند متعال، به مقامی می رسد که خداوند، چشم و گوش و زبان بنده می گردد و در واقع، همه رفتار و گفتار او خدایی می شود؛ به همین سبب است که در برخی روایات، از وجود حضرت با «عین الله» یاد شده است.»^۲

از این شش خواسته محقق شده و دعای مستجاب شده روشن می شود که امام زمان علیه السلام مدیریت (ولياً) حفاظت (حافظاً) رهبریت (قائداً) و مراقبت (عیناً) جامعه را برعهده دارند.

۱. صحیفه سجادیه، دعای ۴۷. معجم احادیث الامام المهدی، ج ۳، ص ۲۰۴.

۲. فصل نامه انتظار، ش ۱۸، ص ۲۷۵.

ره یافت

با توجه به این که انسان در بهترین حالات، یاد امام در دل و جانش شکوفا می‌گردد و برای برترین مخلوق این عصر، بهترین واژه‌ها و خواسته‌ها را به زبان جاری می‌کند، در اقدام‌های عملی برای تحقق این خواسته‌ها چگونه باید باشد؟ آیا خواندن بدون خواستن توجیه پذیر است؟^۱ حضرت علی علیه السلام می‌فرماید:

الداعی بلا عمل كالرامي بلا وتر؛^۲

دعاکننده بدون عمل، به تیرانداز بدون زره می‌ماند.

چه زیباست در روایتی که همین مسئله بعد از انتظار فرج ذکر گردیده است.^۳ بنابراین، قلب

۱. همان طور که خواستن بهشت بدون عمل حماقت است: «طلب الجنة بلا عمل حمق... طلب المراتب و الدرجات بلا عمل جهل.» (عیون الحکم و المواعظ، ص ۳۱۸).

۲. نهج البلاغه، ح ۳۳۷، این روایت از امام صادق ۷ هم نقل شده است؛ وسائل الشیعه، ج ۷، ص ۱۴۵، ح ۸۹۶۵.

۳. امام علی و امام صادق علیهما السلام: «وأفضل عمل المرء انتظاره فرج الله و الداعی بلا عمل كالرامي بلا وتر»؛ و بهترین عمل انسان، انتظار گشایش از سوی خداست چرا که دعاکننده بدون عمل، به تیرانداز بدون زره می‌ماند. (تحف العقول، ص ۲۲۱؛ بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۶۰ و ۲۰۸)

و تمام اعضا و جوارح باید با زبان یک سخن و یک خواسته را داشته باشند. اگر کسی به همسر، همکار و... ظلم کند، و در دل شب بارها از خداوند متعال بخواهد که ظلم را از او دفع فرماید و ظالم را بر او مسلط نکند، هرگز این خواسته‌هایش پذیرای درگاه الهی نیست، زیرا او با عملش می‌گوید که ظلم خوب است.

به عبارت دیگر عمل نوعی دعاست؛ اگر کسی خیرخواه دیگران است با زبان بی‌زبانی از خداوند متعال می‌خواهد که به او خیر برساند. بنابراین، کسی که برای امام مهدی علیه السلام دعای سلامت می‌خواند، باید در راه این خواسته نیز کوشا باشد، و از اعمالی که ره‌آورد سلامت برای امام زمان است، غافل نباشد، مانند صدقه دادن.

صاحب مکیال المکارم وظیفه بیست و سوم و بیست و چهارم را به همین مسئله اختصاص داده و گفته که صدقه دادن به نیابت از آن حضرت و به قصد سلامت ایشان از وظایف منتظران است.^۱

«حتی تسکنه أرضک طوعاً»

سلامت امام زمان علیه السلام تا چه زمانی است؟ آیا درخواست سلامت مخصوص عصر غیبت است؟ دعاکننده، سلامت مولایش را در تمام لحظات تاریخ (غیبت و ظهور) می‌طلبد. بنابراین نخست «فی هذه الساعة و فی کلّ ساعة» را با تمام وجود بر لب می‌آورد. چنان که در این بخش «حتی» می‌گوید و غایتی در کلامش پیدا می‌شود. در حقیقت این غایت داخل در مغیبتی است، یعنی خدایا، در عصر غیبت و حتی ظهور هم امام را پشتیبان و سلامت‌ش بدار!

هم اکنون امام زمان علیه السلام بر روی همین کره خاکی، حاکم و فرمان‌رواست، وانگهی سکونت ایشان به دلیل غیبت و کثرت دشمنان در حال اختفا و سختی است، تا روزی که ظهور نماید و تمام انسان‌ها از حضرت اطاعت کنند و از مخالفت‌ها و عنادهایی که در برخورد با سایر انبیا و اوصیای عظیم‌الشان الهی وجود داشت اثر و خبری نباشد.^۱

۱. در حقیقت از لحاظ صرف و نحو «تسکنه» فعل و فاعل / مفعول، و «أرضک» مفعول دوم و «طوعاً» مصدر فعل «طاع، بطیع» به شمار

منظور و معنای این قسمت این است که دعاکننده از خداوند متعال می‌خواهد که زمین [مراد اهل زمین] را برای حضرت رام و فرمان‌بردار قرار دهد، چنان‌که در تأویل آیه شریفه ﴿و له اسلم من فی السموات و الارض طوعاً و کرهاً﴾؛ هر که در آسمان‌ها و زمین است خواه و ناخواه سر به فرمان او [خداوند متعال] نهاده است، و به سوی او بازگردانیده می‌شوند.

امام صادق علیه السلام می‌فرمایند:

اذ اقام القائم علیه السلام لایبقی ارض الا نودی فیها
بشهادة ان لا اله الا الله و ان محمداً رسول الله^۲

می‌آید و حال برای مفعول دوم به معنای «طائعاً» یعنی انقیاد، رام شدن، گردن نهادن، مطیع شدن، فرمان‌برداری و فروتنی است. از آنجایی که حال باید مشتق باشد و «طوعاً» مصدر و جامد محسوب می‌شود، لذا به طائعاً که اسم فاعل و مشتق است تأویل می‌شود، و چون اسم فاعل از فعل لازم به شمار می‌آید، در واقع معنای مفعولی و مطاوعت دارد مثل ناجی یعنی نجات‌یافته و نازل یعنی فرود آمده

۱. سوره آل عمران، آیه ۸۳.

۲. تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۱۸۲، معجم احادیث الامام المهدی علیه السلام، ج ۵، ص ۵۹.

هنگامی که امام مهدی علیه السلام قیام کند، زمینی باقی نمی ماند، مگر آن که گلبانگ توحید و شهادت به رسالت پیامبر در آن بلند می گردد.

به عبارت دیگر «طائعاً» صفت برای انسانها و به این معناست: آن گاه که امام مهدی علیه السلام بر روی زمین ساکن و حاکم شود همگان با میل و رغبت، حاکمیت او را گردن نهاده، از جان پذیرایش باشند و هیچ اکراه و اجباری برای آنها نباشد، لذا دعاکننده از خداوند متعال می خواهد که عمر و سلامت امام زمان علیه السلام تا آن جا طولانی گردد که روزگار ظهور او و سکونت آن حضرت بر زمین در حال اطاعت مردم از او فرا رسد و پس از آن که مردم از اطاعتش سر باز می زدند، با میل و رغبت به اطاعتش در آیند.

البته احتمال دارد «طائعاً» صفت برای حضرت و «طوعاً» به معنای عمل به دستورهایی که توأم با رغبت و خضوع است،^۱ باشد. یعنی

۱. «أن الأصل الواحد في هذه المادة: هو العمل بما يقتضيه الأمر والحكم مع رغبة و خضوع، فله ثلاثة قيود: الرغبة و الخضوع و العمل على طبق الأمر. و إذا فقدت الرغبة و التمايل يصدق الكره، سواء

زندگانی و سلامت امام مهدی علیه السلام تا زمانی باشد که او در زمین الهی با میل و رغبت و اشتیاق، ساکن و حاکم شود. زیرا ظهور و حاکمیت بر زمین و اهل آن و اجرای احکام الهی، خواسته خداوند، هدف بعثت انبیا و آرزوی امام مهدی علیه السلام است و به همین علت سکونت و حاکمیت بر ارض برای حضرتش، از روی میل و رغبت طلب می‌شود.

در این عصر امام مهدی علیه السلام بر روی زمین مستقر هستند، ولی به علت سکونت نداشتن در یک محل و اطاعت نکردن و حتی نخواستن و تمرد از سرپرستی، ایشان به سفارش پدر بزرگوارشان در محل‌های مختلف در غیبت به سر می‌برند. و اصطلاحاً این نوع زندگی را که با استقرار و آرامش توأم نیست «سکونت» نمی‌گویند.^۱

حصل خضوع أو عمل أم لا.» (التحقیق فی کلمات القرآن، ج ۷، ص ۱۳۷).

۱. «أن الأصل الواحد فی هذه المادة [سکنی]: هو الاستقرار فی مقابل الحركة و هم أعم من الاستقرار المادى و الروحى.» (همان، ج ۵، ص ۱۶۲)

امام مهدی علیه السلام سفارش امام حسن
عسکری علیه السلام را این گونه بیان می‌فرمایند:

إِنَّ أَبِي علیه السلام عَهْدٌ إِلَىٰ أَنْ لَا أُوطَّنَ مِنَ الْأَرْضِ
إِلَّا أَخْفَاهَا وَ أَقْصَاهَا، إِسْرَاراً لِأَمْرِي...؛^۱

به درستی که پدرم با من عهد کرد که
وطنی از زمین جز مخفی‌ترین و دورترین
جای آن، انتخاب نکنم تا این که امر خود را
پوشیده سازم.

امام زمان (عج) در توفیق به شیخ مفید؛ به
این قضیه اشاره می‌فرماید:

نحن و إن كنا نأين [تأوين] بمكاننا النائي
عن مساكن الظالمين، حسب الذي أرانا الله
تعالى لنا من الصلاح، و لشيعتنا المؤمنين في
ذلك مادامت دولة الدنيا للفاسقين، فإننا نحيط
علماً بأنبائكم؛^۲

هم‌اکنون در مکانی دور از جایگاه ستم‌گران
سکنی گزیده‌ایم که خداوند صلاح ما و
شیعیان با ایمان ما را مادامی که حکومت
دنیا به دست تبه‌کاران است، در این کار به

۱. کمال الدین، ج ۲، ص ۴۴۷.

۲. احتجاج، ج ۲، ص ۵۹۶؛ بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۱۷۶.

ما سپرده، با وجود این، بر اخبار و احوال شما آگاهیم.

حسن بن سلیمان حلی رحمته الله در شرح این فراز می‌نویسد:

يدلّ علی زمان ظهوره و انبساطه یده علیه السلام و لأنه الیوم مقهور مغضوب مستأثر علی حقّه غیر مستطیع لإظهار الحقّ فی الخلق؛^۱

این جمله بر زمان ظهور و بسط ید امام زمان علیه السلام دلالت دارد، زیرا امروزه در عصر غیبت ایشان مقهور و حقش غصب شده و توان اظهار حق در میان خلائق را ندارد.

بنابراین، چه روزی است که ایشان با بسط ید ظاهر شوند و مردم هم از روی میل و رغبت از او اطاعت کنند؟ آن روزی که پروردگار متعال، اذن ظهور بفرماید و ایشان نظام عدل را برپا دارند. در آن روز زمین و اهل آن در حالی که میل و رغبت کامل دارند. از او اطاعت می‌کنند و پرچم اسلام به اهتزاز درآمده، گل-

۱. مختصر بصائر الدرجات، ص ۱۹۳.

بانگ توحید در سرتاسر عالم هستی طنین افکن خواهد شد. بنابراین امام علی،^۱ امام صادق^۲ و امام کاظم علیه السلام^۳ آیه شریفه «وَلَهُ اسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا»^۴ را به امام مهدی علیه السلام تأویل فرموده‌اند.

«و تمتعه فیها طویلاً»

در برخی از متون و نسخه‌ها «تمکنه» آمده، که این لفظ با توجه به آیات نورانی قرآن کریم که به امام مهدی علیه السلام تأویل شده است، سازگاری و مناسبت بیشتری دارد.^۵ ولی معنی این دو فعل بسیار قریب و مشابه است.

۱. همان، ص ۲۰۱؛ بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۷۷؛ معجم احادیث الامام المهدی علیه السلام، ج ۵، ص ۵۹.

۲. تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۱۸۲؛ بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۴۰؛ معجم احادیث الامام المهدی علیه السلام، ج ۵، ص ۶۰.

۳. همان.

۴. سوره آل عمران، آیه ۸۳.

۵. «وَتُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ»؛ و در زمین قدرتشان دهیم (سوره قصص، آیه ۶) «وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ»؛ آن دینی را که بر ایشان پسندیده است به سودشان مستقر کند. (سوره نور، آیه

«تمتّه» بیان گر استفاده کردن و بهره بردن،
 «تمکنه» نیز به همین معناست.

دعاکننده بعد از درخواست ظهور، حکومت طولانی امام عصر علیه السلام را تقاضا می کند. با توجه به این که این دعای شریف، از ناحیه امامان معصوم علیهم السلام صادر شده و در طول تاریخ انسان های مؤمن و متقی بارها و بارها آن را زمزمه کرده اند و در بهترین حالات تنها خواسته شان استجابت این دعا بوده و پروردگار متعال هم دعاها را استجابت می فرماید، قطعاً حکومتی که ایشان تشکیل می دهد، طولانی است و تا پایان عمر زمین به طول می انجامد. روایاتی که در منابع اهل سنت،^۱ مدت حکومت حضرت را کم بیان کرده اند، پذیرفتنی نیستند. اگر در منابع شیعه احادیث مختلفی دیده

۱. در فتوحات مکیه، ج ۲، ص ۳۱، مدت حکومت را چهل روز و در ینابیع الموده، ص ۲۳۱، هفت سال بیان کرده است. البته اگر در متون شیعی هم به هفت سال اشاره شده، روایاتی نیز وجود دارد که مراد هفت سال ظاهری نیست بلکه فلک در گردش خود چنان کند شود که هر سال به ده سال به طول انجامد. (ارشاد مفید، ص ۳۴۵) امام صادق علیه السلام می فرماید: «یملک القائم سبع سنین تکون سبعین سنه من سنیکم هذه! حضرت قائم علیه السلام هفت سال حکومت می کند که برابر است با هفتاد سال از سال های شما. (بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۸۶).

می‌شود، اشاره به دوران‌های حکومت است؛ یعنی از زمان ظهور تا استقرار حکومت هفت سال و دوران تکامل چهل سال و دوران نهایی‌اش بیش از سیصد سال است. زیرا بسیار روشن است که یک دوران بسیار کوتاه، به این مقدمه طولانی احتیاج ندارد. بشر در طول سال‌های متمادی رنج و سختی را تحمل کرده تا حقیقت ناب را سال‌های طولانی به نظاره بنشیند.^۱

شیخ جلیل حسن بن سلیمان حلی در شرح این فراز می‌نویسد:

هذا یكون علی ما رویناه فی رجعتہ علیہ
السلام بعد وفاته؛^۲

این بخش همان طور که روایت شده مربوط به رجعت امام زمان علیه السلام بعد از وفاتشان است.

این سخن دست برداشتن از ظاهر است. ظاهر این دعا یعنی این که امام بعد از ظهور،

۱ . نک: بامداد بشریت، ص ۱۱۰؛ یک صد پرسش و پاسخ پیرامون اموال امام زمان، ص ۲۱۷؛ حکومت جهانی مهدی، ص ۲۸۱.
۲ . مختصر بصائر الدرجات، ص ۱۹۲، ص ۴۳۰.

سال‌های زیادی حکومت کنند و چنان‌چه دست از ظاهر هم بر نداریم محظوری لازم نمی‌آید، تا این که محتاج تأویل یا تفسیر یا توجیه باشیم. بنابراین، دعاکننده از خداوند متعال می‌خواهد، حکومت و دولت امام زمان علیه السلام طولانی باشد - ان شاء الله.

اهتمام علما به این دعا

این دو خاطره گویای این حقیقت است که علما و مراجع آن را بسیار اهمیت می‌دهند. یکی از علمایی که در گسترش فرهنگ مهدویت و مبارزه با فرقه‌های انحرافی آن در ایران زحمت بسیار کشیده، می‌گوید:

برای زیارت امیرالمؤمنین حضرت علی علیه السلام به نجف اشرف رفتم و در نماز آیت‌الله العظمی خویی رحمته الله شرکت کردم. ایشان در قنوت نماز، دعای «اللهم کن لولیک...» را خواندند. من به لحاظ این که سالیان زیادی در ایران برای رواج این دعا فعالیت می‌کردم، بسیار خوش‌حال شدم که یک مرجع تقلید آن هم در نجف اشرف، این دعا

را می خوانند. لذا وقتی به منزل ایشان رفتم، عرض کردم: آقا جان، من از شما تشکر می کنم که این دعا را در قنوت نماز واجبیتان می خوانید. زیرا من برای رواج این دعا بسیار تلاش کردم و الحمدلله آثار آن را می بینم و خواندن شما نیز درس بزرگی برای دیگران است.

ایشان گفتند: «من قبل از فعالیت های شما این دعا را در نمازهایم می خواندم. حدود پنجاه سال است که این دعا را در نمازهایم می خوانم و با آن انس دارم.»^۱

درباره آیت الله بهاء الدینی نیز نوشته اند که ایشان در قنوت نمازهایشان، آیات نورانی قرآن کریم و دعاهای مرسوم را می خواندند تا این که نوع دعا، کلمات و عبارات ایشان تغییر کرد و هرگاه دست های خود را مقابل صورت می گرفتند، برای حضرت مهدی عج این گونه دعا می کردند: اللهم کن لولیک... در فرصت مناسبی از ایشان، علت تغییر دعا را می پرسند.

۱. این قضیه با اندکی تفاوت در کتاب مسجد مقدس جمکران تجلی گاه صاحب الزمان عج تألیف سید جعفر میرعظیمی، ص ۲۹۲ آمده است.

معظم له در یک جمله کوتاه می گویند: «حضرت
پیغام دادند، در قنوت به من دعا کنید.»^۱

پایان سخن

در برخی از محافل و مجالس در پایان این دعا، «برحمتک یا ارحم الراحمین» می‌گویند که شایسته است، این جمله به این دعا افزوده نشود، زیرا در هیچ یک از منابع این جمله ذکر نشده است. بنابراین اگر این جمله به قصد جزئیت به این دعا اضافه شود، بدعت و حرام است و اگر مطلق دعا باشد، اشکال ندارد و از آنجائی که این گونه قصدها برای عموم واضح نیست، مناسب است ذکر آن ترک شود.

